

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos

Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 17

Muuttaako koronaepidemia Venäjää?

Lähtökohtia kriisin poliittisten vaikutusten arviointiin

Katri Pynnöniemi | Outi Helin

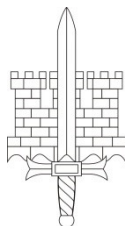
MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
SOTATAIDON LAITOS
JULKAISUSARJA 3: TYÖPAPEREITA NRO 17

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF WARFARE
SERIES 3: WORKING PAPERS NO. 17

Muuttaako koronaepidemia Venäjää?

Lähtökohtia kriisin poliittisten vaikutusten arviointiin

Katri Pynnöniemi ja Outi Helin

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
SOTATAIDON LAITOS
HELSINKI 2020

Katri Pynnöniemi ja Outi Helin: *Muuttaako koronaepidemia Venäjää? – Lähtökohtia kriisin poliittisten vaikutusten arviointiin*

Maanpuolustuskorkeakoulu
Sotataidon laitos
Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 17
National Defence University
Department of Warfare
Series 3: Working Papers no. 17

VASTUUVAPAUSLAUSEKE

Työpaperit ovat luonteeltaan keskustelun avauksia tai alustavia tutkimusraportteja. Työpapereiden avulla kirjoittajat voivat myös raportoida ja analysoida ajankohtaisia tapahtumia. Työpapereiden sähköisellä julkaisemisella Maanpuolustuskorkeakoulu toivoo kirjoittajien saavan rakentavaa palautetta kirjoituksilleen.

Maanpuolustuskorkeakoulu ei vastaa työpapereiden sisällöstä, mielipiteistä, havainnoista tai johtopäätöksistä, vaan vastuu niistä kuuluu yksinomaan niiden kirjoittajille.

Työpaperit tarkastetaan Maanpuolustuskorkeakoulun laitoskohtaisissa julkaisutyöryhmissä, mutta niitä ei arvioida käyttämällä akateemista ”blind peer-review” -prosessia. Lähtökohtaisesti työpaperit kirjoitetaan kuitenkin noudattaen samoja tieteellisen kirjoittamisen sääntöjä ja hyviä tieteen tekemisen käytäntöjä, mutta niiden läpikäymä arviointiprosessi on kevyempi ja nopeampi kuin tieteellisten julkaisuiden.

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa: <http://www.doria.fi/handle/10024/73990>

© Tekijät & Maanpuolustuskorkeakoulu

ISBN 978-951-25-3141-7 (pdf)
ISSN 2343-0753 (verkkojulkaisu)

Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos
National Defence University – Department of Warfare

Helsinki 2020

TIIVISTELMÄ

Tähän mennessä koronakriisi ei ole muuttanut Venäjän poliittisen järjestelmän toimintalogiikkaa. Kreml pyrkii ensisijaisesti varmistamaan, että sen oman aseman kannalta keskeisten toimijoiden lojaalisuus säilyy. Tämä tarkoittaa käytännössä poliittisen eliitin muodostamien ryhmittymien välisen voimatasapainon ylläpitoa myös kriisin aikana ja sen pitkittyessä.

Koronakriisiä koskevassa strategisessa viestinnässä korostetaan Putinin johtajuutta, vaikka käytännössä vastuuta on jaettu alueiden toimijoille sekä eri viranomaisille. Tilanteen pahentuminen (kuolleisuuden kasvu ja talousongelmat) tuskin muuttaa kokonaiskuvaa Putinin toiminnan kehystämisen osalta.

Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden sekä tutkimusta varten kerätyn aineiston avulla tutkimusraportissa hahmotellaan kolme keskeistä epävarmuustekijää, joita voidaan hyödyntää koronakriisin poliittisten vaikutusten arvioinnissa. Näitä ovat valtionjohdon valmius turvautua väkivaltaan ja kontrolloikeuksiin asemansa turvaamiseksi, kyky manipuloida yleistä mielipidettä poliittisen eliitin intressien mukaisesti sekä keskushallinnon toimintakyky kriisitilanteessa.

Venäjän olosuhteissa on vaikea arvioida, milloin tilanne täyttää merkittävän häiriötilan tunnusmerkit. Tältä osin tilannekuvan terävöittäminen edellyttää monitieteistä tutkimusotetta sekä laajan tietopohjan hyödyntämistä.

Asiasanat: johtosuhteet, koronavirus, poliittinen järjestelmä, Putin, Venäjä, viranomaisviestintä.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	i
ESIPUHE	iii
1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineiston kuvaus	2
2. PÄÄTÖKSENTEKO KRIISITILANTEESSA	3
2.1. Venäjän federaation hallitus	4
2.1.1. Operatiivinen esikunta	4
2.1.2 Koordinaationeuvosto	5
2.1.3. Kuluttaja- ja terveystarkastusviranomainen	8
2.2. Venäjän federaation presidentti	9
2.2.1. Turvallisuusneuvosto	10
2.2.2. Valtiollisen neuvoston koronavirustyöryhmä	11
2.2.3. Presidentin täysivaltaiset edustajat federaatiopiireissä	12
2.2.4. Venäjän hätätilaministeriö	13
2.3. Havaintoja toiminnasta aluetasolla	15
3. KORONAKRIISI VENÄJÄN VIRANOMAISVIESTINNÄSSÄ JA MEDIASSA	17
3.1 Valtionjohdon strateginen viestintä	17
3.2 Koronakriisin kehystäminen Venäjän valtiontelevisiossa	19
3.3. Muita informaatiokanavia	22
4. LÄHTÖKOHTIA KORONAKRIISIN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIIN	24
4.1 Venäjän poliittisen järjestelmän erityispiirteet	24
4.2 Epävarmuustekijät osana analyysia	26
5. LOPUKSI	31
LÄHDELUETTELO	33
LIITTEET	46
Liite 1: Venäjänkieliset nimilistat	
Liite 2: Aluetason reagointi	
Liite 3: Koronapandemia ja Venäjän asevoimat	

ESIPUHE

Kuluneen noin puolen vuoden ajan maailma on elänyt uuden koronaviruksen (covid-19) aiheuttaman pandemian keskellä. Viruksen vähitellen levitessä valtiot ovat reagoineet tilanteeseen eri tavoin. Syitä näihin eroihin voidaan etsiä maiden poliittisten kulttuurien eroista, terveydenhoitojärjestelmien toimintakyvystä ja resurssien riittävydestä. Koronapandemia on paljastanut eri yhteiskuntien kipupisteitä ja vahvuuksia. Venäjä ei ole tässä suhteessa poikkeus.

Tämän tutkimusraportin tavoitteena on luoda pitkittäisleikkaus Venäjän poliittisen johdon ja viranomais toimijoiden reagoinnista koronakriisiin alkuvaiheessa. Tutkimus on toteutettu kolmessa vaiheessa. Aluksi on kartoitettu federaatiotason keskeiset toimijat, heidän tehtävänsä ja toimien koordinaatio epidemian hillitsemiseksi. Tutkimuksen toisessa vaiheessa on selvitetty keskushallinnon ja aluehallintojen välistä työnjakoa ja kartoitettu aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen nojaten, miten eri tavoin kriisi mahdollisesti vaikuttaa Venäjän yhteiskunnalliseen vakauteen. Kolmannessa vaiheessa on analysoitu Venäjän poliittisen johdon koronakriisiin liittyvää strategista viestintää sekä kriisin kehystämistä Venäjän valtioneuvostossa. Loppuraportti yhdistää nämä tutkimusprosessin eri vaiheet ja tarjoaa siten välineitä jatkotutkimukseen.

Tutkimushanke on toteutettu Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksen Venäjä-ryhmän yhteistyönä. Venäjän turvallisuuspolitiikan tutkimuksen apulaisprofessori Katri Pynnöniemi on vastannut hankkeen suunnittelusta sekä väliraporttien ja loppuraportin kirjoittamisesta. Korkeakouluharjoittelija Outi Helin on koonnut raportissa käytetyn tutkimusaineiston, kirjoittanut loppuraportin toisen kappaleen ja vastannut media-aineiston analyysistä. Venäjä-ryhmän erikoistutkijat Pentti Forsström ja Vladimir Panschin sekä väitöskirjatutkija Jonna Alava ovat kommentoineet työtä sen eri vaiheissa. Erikoistutkija Vladimir Panschin on lisäksi kirjoittanut lyhyen arvion koronapandemian vaikutuksista Venäjän asevoimissa (liite 3.)

Kirjoittajat haluavat kiittää Sotataidon laitosta sekä kollegoita tuesta hankkeen aikana.

Katri Pynnöniemi

Apulaisprofessori

Helsingin yliopisto (Aleksanteri-instituutti) ja
Maanpuolustuskorkeakoulu

Outi Helin

Korkeakouluharjoittelija

Maanpuolustuskorkeakoulu

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Joulukuussa 2019 Kiinan viranomaiset välittivät Maailman terveysjärjestön (WHO:n) Kiinan toimistolle tiedon Wuhanin maakunnassa leviävästä keuhko-kuume-epidemiasta, joka myöhemmin varmistui uuden koronaviruksen (covid-19) aiheuttamaksi. Viruksen vähitellen levitessä maailmanlaajuisesti pandemiaksi eri valtiot ovat reagoineet tilanteeseen eri tavoin. Syitä näihin eroihin voidaan etsiä maiden poliittisten kulttuurien eroista, terveydenhoitojärjestelmien toimintakyvystä ja resursien riittävydestä. Yhteisiäkin piirteitä löytyy. Epidemian alkuvaiheessa eri maiden varautumista on osaltaan vaikeuttanut tutkitun tiedon puuttuminen viruksen leviämismekanismeista ja sitä kautta sen vaarallisuudesta.¹

Venäjän viranomaiset ilmoittivat rajoitustoimista ja erilaisista varautumistoimenpiteistä jo tammikuun lopulla 2020. Liikennettä Kiinan ja Venäjän välisellä rajalla rajoitettiin ja maiden välinen lentoliikenne ohjattiin käyttämään yhtä Moskovon Šeremetjevon² lentoaseman terminaalialueita. Vertailussa Euroopan tilanteeseen Venäjä oli pitkään jäljessä tartuntojen määrää mitattaessa. Huhtikuun jälkeen Venäjä on noussut tilastojen kärkeen, ja toukokuun alussa tartunnan saaneita oli jo yli 300 000. Venäjän viranomaisten julkaisemiin tilastoihin epidemian eri vaiheista on kuitenkin syytä suhtautua varauksellisesti.³

Tässä raportissa tarkastellaan Venäjän valtionjohdon ja viranomaisten toimintaa koronavirustilanteen keskellä tammi–toukokuun välisenä aikana. Raportissa kuvataan Venäjän viranomaisten toiminnan koordinaatiota (Kuvio 1. johtosuhteet) sekä päätöksentekoprosessia (Kuvio 2. aikajana) kriisin kuluessa. Tutkimuksessa kysytään, noudattavatko viranomaisten reaktiot aikaisemman tutkimuksen oletuksia järjestelmän toimintalogiikasta vai voimmeko oppia jotakin uutta Venäjän valtionjohdon toiminnasta kriisitilanteesta?

Vaikka raportin päätavoitteena on kuvata koronakriisin vaiheita Venäjän viranomais-toiminnan osalta, tarkoitus on luoda myös pohjaa kriisin poliittisten vaikutusten arvioinnille. Raportissa ei käsitellä koronakriisin vaikutuksia Venäjän talouteen. Lähtöoletuksena on, että kuluvan vuoden talouskasvu Venäjällä hidastuu merkittävästi.⁴ Raportin ulkopuolelle jää myös tilannekuvan muodostaminen sairastuneiden ja kuolleiden määristä eri alueilla, epidemian vaikutuksista keskeisillä teollisuudenaloilla sekä sen vaikutuksista esimerkiksi Venäjän asevoimien toimintaan. Raportissa sivutaan koronakriisin merkitystä Venäjän ulkopoliittikan tavoitteille. Tässäkin asiassa kokonaisvaltainen arvio edellyttää pidempää tarkastelujaksoa ja näin ollen raportissa pitäydytään vain alustavissa huomioissa.

¹ Yong 2020.

² Tässä raportissa venäjänkieliset nimet ja lähteet on translitteroitu kansallisella SFS 4900 -standardilla. Jos venäjänkielinen nimi on peräisin englanninkielisestä lähteestä, nimi on kirjoitettu lähteen kirjoitusasun mukaisesti.

³ Sauer 2020.

⁴ Venäjän talousministeriön toukokuussa julkaistujen lukujen mukaan Venäjän BKT oli huhtikuussa 28 prosenttia alaisempi verrattuna edellisvuoden vastaavaan aikaan. Tkatchov 2020; Simola 2020.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimusraportin aluksi kuvataan keskeisten federaatiotason viranomaisten johtosuhteet ja koronakriisin aikana perustettujen uusien työryhmien tehtävät. Samassa yhteydessä selvitetään keskusjohdon ja alueellisten toimijoiden työn koordinoitua epidemian kontekstissa. Tätä varten on seurattu koronakriisiin reagoitua kuudella Venäjän alueella, jotka ovat Pietari ja Moskova sekä Karjalan, Komin, Sverdlovskin ja Taka-Baikalin alueet. Tämän ensimmäisen osuuden tavoitteena on muodostaa yleiskuva Venäjän eri viranomaisten toiminnasta koronakriisin alkuvaiheessa tammi–toukokuun välisenä aikana.

Raportin kolmannessa kappaleessa analysoidaan koronakriisin kehystämistä⁵ Venäjän viranomaisviestinnässä ja mediassa. Keskeisten uutiskanavien suora tai epäsuora hallinta luo Venäjän valtionjohdolle hyvät edellytykset ohjata julkista keskustelua niin normaalioloissa kuin kriisitilanteessa. Keskeiset uutismediat ovat poliittisen eliitin omistuksessa ja sitä kautta suoraan tai epäsuorasti yhteydessä Putiniin. Erityisesti kriisitilanteissa Putinin oletetaan ”käsiohjaavan” strategista viestintää.⁶ Tutkimuksessa kysytään, millaista kuvaa valtiotoimijasta luodaan kriisin aikana? Mitä uhkia ja riskejä koronaepidemiaan yhdistetään julkisuudessa? Miten eri viranomaisten velvollisuuksista puhutaan eli kuka johtaa kriisin aikaista toimintaa? Analyysin tarkoituksena on arvioida kriisiviestinnän yhteneväisyyttä ja pääargumenttien (narratiivien) muutosta kriisin edetessä.

Raportin neljännessä kappaleessa fokus siirtyy viranomaistoimijoiden toimien tarkastelusta koronakriisin pitkäaikaisvaikutusten arviointiin. Analyysissä yhdistetään tutkimusprojektissa tuotettu tieto viranomaistoiminnasta koronakriisin aikana ja aikaisemman tutkimuksen havainnot Venäjän poliittisen järjestelmän toimintalogiikasta ja keskeisistä epävarmuustekijöistä. Tavoitteena on muodostaa alustava hypoteesi tekijöistä, joita on tarpeen seurata tilanteen edetessä.

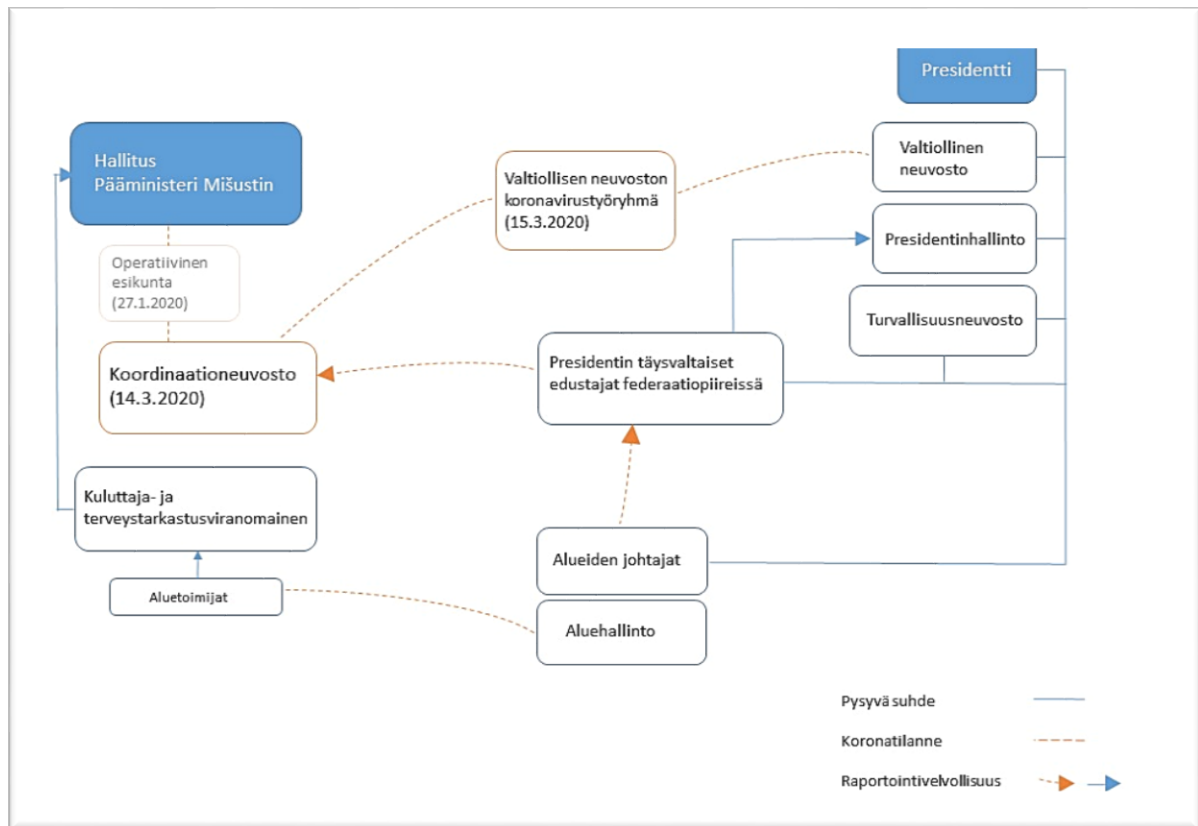
Tutkimusaineisto on kerätty julkisista lähteistä, ja siinä on hyödynnetty Integrum-hakupalvelua, Venäjän viranomaisten Internet-sivustoja ja perinteisen median uutisraportteja ja ajankohtaisohjelmia. Pääosa aineistoa on kerätty 1.1.2020–15.5.2020 väliseltä ajalta. Tämän aineiston avulla ei voida osoittaa aukottomasti tehtyjen päätösten järjestystä tai niiden perusteluja, mutta sen avulla voidaan rekonstruoida eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välisten suhteiden julkituotu kuva.

⁵ Kehystämisellä tarkoitetaan valintoja, joiden avulla luodaan ja vahvistetaan mielikuvia kriisin merkityksestä sekä viranomaisten toiminnasta kriisin aikana. Esimerkiksi voidaan korostaa jonkun toimijan osuutta, rajata pois kokonaisuuden kannalta olennaisia asioita tai nimetä asioita tai toimijoita uhkaksi. Entman 1993, 52–53.

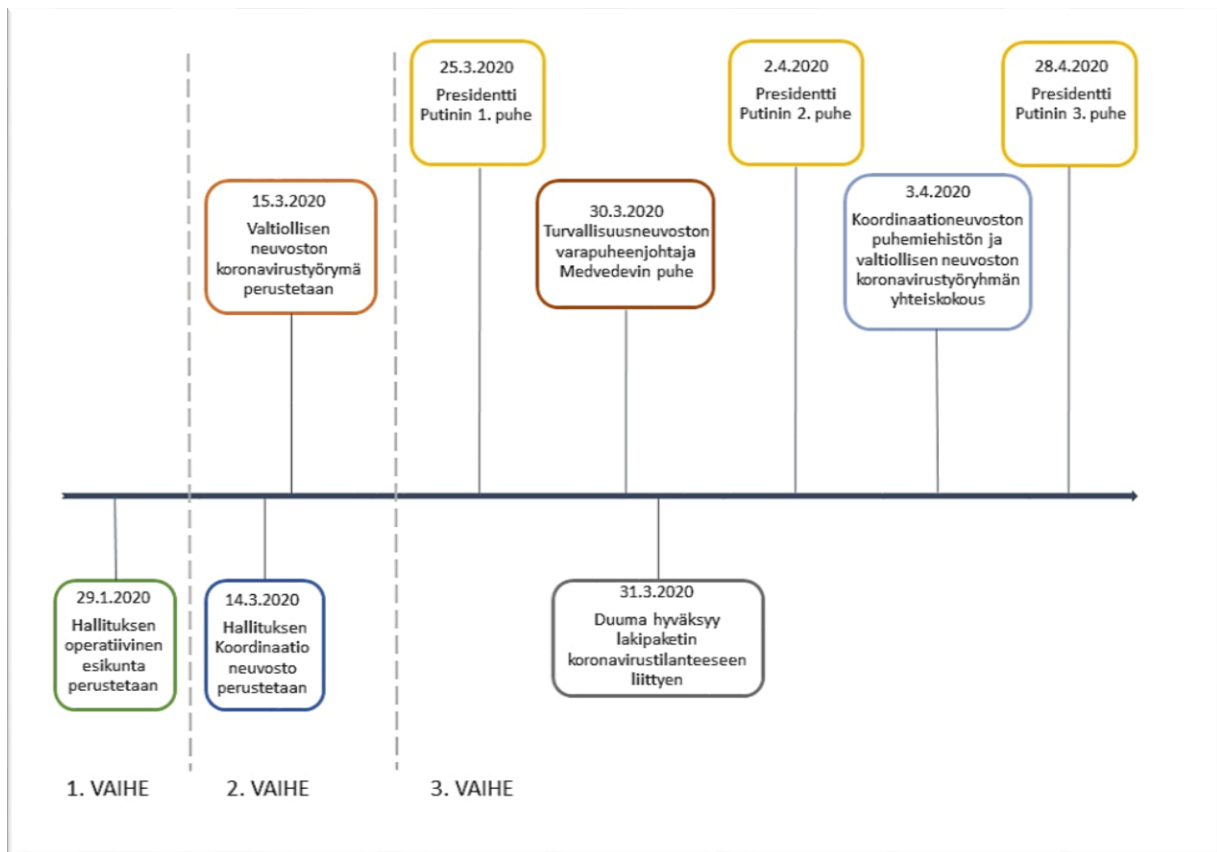
⁶ Zakem 2018, 11, 19, 28.

2. PÄÄTÖKSENTEKO KRIISITILANTEESSA

Federaatitasolla koronakriisiin on reagoitu perustamalla tilanteen seuraamiseen keskittyviä ryhmiä sekä hallituksen että presidentin alaisuuteen. Tässä kappaleessa käydään läpi ryhmien toimintaa sekä muiden keskeisten toimijoiden roolia kriisinhallinnassa. Keskeisten viranomaistoimijoiden johtosuhteet on esitetty kaaviossa (kuvio 1) ja toimijoiden reagointi koronavirustilanteeseen aikajanalla (kuvio 2).

Kuvio 1: Keskeisten viranomaistoimijoiden johtosuhteet

Kuvio 2: Toimijoiden reagointi koronavirustilanteeseen

2.1. Venäjän federaation hallitus

Venäjän federaation hallitus on käsitellyt koronavirustilannetta kokouksissaan tammi-kuun lopusta lähtien⁷. Hallituksen yhteyteen on perustettu kaksi erillistä ryhmää koronavirustilanteen hallitsemiseksi: operatiivinen esikunta ja koordinaationeuvosto.

2.1.1. Operatiivinen esikunta

Hallituksen yhteydessä toimiva operatiivinen esikunta (оперативный штаб по предупреждению завоза и распространения нового коронавируса) perustettiin pääministeri Mihail Mišustinin antamalla toimeksiannolla 27.1.2020⁸. Esikunnan kokoonpano vahvistettiin kaksi päivää myöhemmin:

- Golikova T. A. (Голикова Т.А.), hallituksen puheenjohtajan sijainen, operatiivisen esikunnan puheenjohtaja
- Popova A. JU. (Попова А.Ю.), Rospotrebnadzorin johtaja, operatiivisen esikunnan varapuheenjohtaja

⁷ Venäjän hallitus 30.1.2020a.

⁸ Venäjän hallitus 27.1.2020.

- Krivonos O.V. (Кривонос О.В), hallituksen kanslian päällikön sijainen, operatiivisen esikunnan vastaava sihteeri
- Gorovoi A.V. (Горовой А.В.), sisäministerin ensimmäinen sijainen
- Dankvert S.A. (Данкверт С.А.), Rosselkhoznadzorin johtaja
- Ditrîh J.E.I. (Дитрих Е.И.), liikenneministeri
- Zinitsev J.E.N. (Зиничев Е.Н.), hätätilaministeri
- Levin L.L. (Левин Л.Л.), hallituksen kanslian päällikön sijainen
- Morgulov I.V. (Моргулов И.В.), ulkoministerin sijainen
- Morjakov A.M. (Моряков А.М.) ulkomaantiedustelun päällikön sijainen
- Muraško M.A. (Мурашко М.А.), terveysministeri
- Saveljev V.G. (Савельев В.Г.), Aeroflot-lentoyhtiön johtaja.⁹

Operatiivisen esikunnan tehtävänä on seurata epidemiatilannetta ja antaa toimintamääräyksiä¹⁰. Operatiivisen esikunnan perustamisesta ei ole kuitenkaan annettu virallista käskyä tai säännöstä (распоряжение tai постановление), joten on epäselvää, mikä on esikunnan status suhteessa muihin toimijoihin. Esikunnan kokouksissa käsitellyt asiat vaihtelevat talouteen ja koulutukseen liittyvistä asioista rajaliikenteen rajoittamiseen. Esikunta on antanut toimeksiantoja monille eri tahoille kiinalaisten opiskelijoiden loman pidentämisestä Venäjän Kaukoidän rajaliikenteen rajoittamiseen¹¹. Toimeksiantoja on annettu eri ministeriöille ja viranomaisille, esimerkiksi liikenneministeriölle ja turvallisuuspalvelu FSB:n alaiselle rajaviranomaiselle. Useimmat operatiivisen esikunnan toimeksiannoista on vahvistettu pääministerin määräyksellä.¹²

Operatiivisen esikunnan toiminta on ollut aktiivista tammikuun lopusta maaliskuun loppupuolelle. Viimeisin operatiivisen esikunnan kokous pidettiin 26.3.2020¹³. Vaikuttaa siltä, että operatiivinen esikunta perustettiin koronakriisin alkuvaiheessa neuvota-antavaksi toimielimeksi. Tilanteen edetessä toimijoiden yhteistyötä oli tarpeen tiivistää. Tässä vaiheessa perustettiin kaksi uutta ryhmää kriisinhallintaan: pääministerin johtama koordinaationeuvosto ja Moskovon pormestarin johdolla kokoontuva koronavirustystyöryhmä.

2.1.2 Koordinaationeuvosto

Koordinaationeuvosto (Координационный совет по борьбе с коронавирусом) perustettiin 14.3.2020 pääministeri Mišustinin päätöksellä nro 285¹⁴. Päivittäin työ-

⁹ Venäjän hallitus 29.1.2020.

¹⁰ Tšernenko 2020.

¹¹ Hallituksen operatiivinen esikunta 29.1.2020.

¹² Venäjän hallitus 30.1.2020b.

¹³ Tarkistettu operatiivisen esikunnan sivulta 27.5.2020. Hallituksen operatiivinen esikunta 2020.

¹⁴ Hallituksen koordinaationeuvosto 16.3.2020a.

kentelevän koordinaationeuvoston tehtävänä on päätösten valmistelu ja koronaviruksen leviämisen rajoittamiseksi tehtyjen toimien koordinointi.¹⁵ Neuvosto on perustettu edistämään seuraavien toimijoiden vuorovaikutusta:

- Federaatiotason valtionhallinnon elimet (Федеральные органы государственной власти)
- Liittovaltiosubjektien kansallisten viranomaisten elimet (Органы государственной власти субъектов Российской Федерации)
- Paikalliset itsehallintoelimet (Органы местного самоуправления)
- Muut elimet ja organisaatiot, jotka tarkastelevat koronavirustilanteeseen liittyviä kysymyksiä (Другие органы и организаций при рассмотрении вопросов, связанных с распространением новой коронавирусной инфекции).¹⁶

Koordinaationeuvoston tehtävänä on koronaviruksen leviämiseen liittyvien ongelmien, uhkien ja haasteiden tarkastelu, toimintaehdotusten laatiminen koronaviruksen leviämisen vastaisessa kamppailussa sekä edellä mainittujen toimijoiden toimenpiteiden koordinointi. Neuvostolla on koronavirustilanteessa oikeus pyytää edellä mainituilta toimijoilta materiaaleja, toimijoiden edustajia kokoontumisiin, lähettää oma edustajansa toimijoiden tapahtumiin ja kutsua asiantuntijoita omiin kokoontumisiinsa. Koordinaationeuvosto kokoontuu tarpeen mukaan.

Operatiiviseen esikuntaan verrattuna koordinaationeuvoston asema on vahvempi, sillä sen perustamisesta on tehty erillinen käsky ja määräys. Kaikki operatiivisen esikunnan toimijat kuuluvat myös koordinaationeuvostoon lukuun ottamatta Aeroflotia, jonka edustajaa ei ole neuvostossa. Vaikuttaa siltä, että tilanteen edetessä tarvittiin toimivaltaisempi toimija kokonaisvaltaisten päätösten tekemiseen.

Koordinaationeuvoston kokouksissa koronakriisiä on käsitelty aiempaa laaja-alaisemmin. Koordinaationeuvoston kolmelle varapuheenjohtajalle on jaettu omat vastuualueet: Tatjana Golikova vastaa terveydenhuollosta ja sosiaalisista asioista, Andrei Belorusev taloudesta ja Dmitri Tšernyšenko tilanneseurannasta.¹⁷ Tšernyšenson vastuulla on myös koronavirustiedon informaatiokeskuksen toiminnan käynnistäminen. Kommersantin toimittaja Dimitri Butrin mukaan eri toimijoiden työnjako on täsmentynyt kriisin kuluessa. Hallitus keskittyy pääministerin johdolla yleisiin taloutta koskeviin kysymyksiin, kun taas koordinaationeuvoston tehtävänä on eri vallankäyttörakenteiden yhteydenpidon ja yhteistyön koordinointi sekä kansalaisten tiedottaminen. Presidentinhallinnon alaisen valtiollisen neuvoston (ks. kpl 2.2.2) tehtävänä on suositusten ja toimenpide-ehdotusten laadinta alueellisille kuvernöörien johtamille esikunnille.¹⁸

¹⁵ Hallituksen koordinaationeuvosto 14.3.2020.

¹⁶ Venäjän hallituksen säädös 285/2020.

¹⁷ Venäjän hallituksen koordinaationeuvosto 16.3.2020b.

¹⁸ Butrin 2020.

Koordinaationeuvosto eroaa operatiivisesta esikunnasta myös siten, että sen kokoonpano on jaettu puheenjohtajistoon ja jäsenistöön. Valtaosa koordinaationeuvoston kokouksista onkin nimenomaan puheenjohtajiston kokoontumisia, jolloin kyse on kahden hallituksen ministerin ja varaministerien kokouksista. Koronavirustilannetta on käsitelty hallituksessa myös koordinaationeuvoston ulkopuolella esimerkiksi varaministerien operatiivisissa kokoontumisissa ja hallituksen kokouksissa¹⁹. Koordinaationeuvoston 30-henkinen kokoonpano on vahvistettu määräyksessä 623 (14.3.2020)²⁰, johon on tehty muutoksia, ja viimeisin vahvistettu kokoonpano on päivätty 18.3.2020:

Koordinaationeuvoston puheenjohtajisto

- Mišustin M.V. (Мишустин М.В.), hallituksen puheenjohtaja (koordinaationeuvoston ja puheenjohtajiston puheenjohtaja)
- Belousov A. R. (Белоусов А.Р.), hallituksen puheenjohtajan ensimmäinen sijainen (koordinaationeuvoston puhemiehen sijainen)
- Golokova T.A. (Голикова Т.А.), hallituksen puheenjohtajan sijainen (koordinaationeuvoston puheenjohtajan sijainen)
- Tšernyšenko D.N. (Чернышенко Д.Н.), hallituksen puheenjohtajan sijainen (koordinaationeuvoston puheenjohtajan sijainen ja vastaava sihteeri)
- Grigorenko D.JU. (Григоренко Д.Ю.), hallituksen puheenjohtajan sijainen, hallituksen kanslian päällikkö
- Siluanov A.G., (Силуанов А.Г.), finanssiministeri.

Koordinaationeuvoston jäsenet

- Sobjanin S.S. (Собянин С.С.), Moskovan pormestari (koordinaationeuvoston puheenjohtajan ensimmäinen sijainen)
- Bortnikov A.V. (Бортников А.В.), Venäjän turvallisuuspalvelun johtaja
- Bulavin V.I. (Булавин В.И.), tullin johtaja
- Bulgakov D.V. (Булгаков Д.В.), puolustusministerin sijainen
- Vorobjev A. JU. (Воробьев А.Ю.), Moskovan alueen kuvernööri
- Gogin D.JU. (Гогин Д.Ю.), valtion reservivarantojen johtaja
- Dankvert S.A. (Данкверт С.А.), Rosselkhoznadzorin johtaja
- Ditrîh JE.I. (Дитрих Е.И.), liikenneministeri
- Dimitrijev K.A. (Дмитриев К.А.), Venäjän investointisäätiön pääjohtaja (tarvittaessa)
- Žukov A.D. (Жуков А.Д.), duuman puheenjohtajan ensimmäinen sijainen (tarvittaessa)
- Žuravlev N.A. (Журавлев Н.А.), valtiollisen neuvoston puheenjohtajan sijainen (tarvittaessa)
- Zinitšev JE.N. (Зиничев Е.Н.), hätätilaministeri
- Zolotov V.V. (Золотов В.В.), kansalliskaartin komentaja
- Kolokoltsev V.A. (Колокольцев В.А.), sisäministeri

¹⁹ Venäjän hallitus 27.4.2020; Venäjän hallitus 23.4.2020.

²⁰ Venäjän hallituksen määräys 634 2020.

- Krasnov I.V. (Краснов И.В.), federaation pääsyyttäjä (tarvittaessa)
- Krivonos O.V. (Кривонос О.В.), hallituksen kanslian päällikön sijainen
- Levin L.L. (Левин Л.Л.), hallituksen kanslian päällikön sijainen
- Manturov D.V. (Мантуров Д.В.), teollisuus- ja kauppaministeri
- Morgulov I.V. (Моргулов И.В.), ulkoministerin sijainen
- Muraško M.A. (Мурашко М.А.), terveysministeri
- Nabiullina E.S. (Набиуллина Э.С.), Venäjän keskuspankin johtaja (tarvittaessa)
- Naryškin S.E. (Нарышкин С.Е.), ulkomaantiedustelun päällikkö
- Oreškin M.S. (Орешкин М.С.), presidentin avustaja (tarvittaessa)
- Patrušev D.N. (Патрушев Д.Н.), maatalousministeri
- Popova A.JU. (Попова А.Ю.), Rospotrebnadzorin johtaja
- Rešetnikov M.G. (Решетников М.Г.), taloudellisen kehityksen ministeri
- Sidorenko V.V. (Сидоренко В.В.), hallituksen kanslian päällikön ensimmäinen sijainen
- Skvortsova V.I. (Скворцова В.И.), federaation biolääketieteellisen viraston johtaja.²¹

2.1.3. Kuluttaja- ja terveystarkastusviranomainen

Venäjän kuluttaja- ja terveystarkastusviranomainen Rospotrebnadzor (Роспотребнадзор, Федеральная служба по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека, myöhemmin virasto) toimii Venäjän hallituksen alaisuudessa ja sen tehtävänä on toimeenpanna hallituksen politiikkalinjauksia sekä valvoa kuluttajansuojaan ja terveystarkastuksiin liittyvää toimintaa Venäjällä. Virasto toimii valtakunnallisesti ja sillä on toimipisteitä jokaisella paikallisalueella. Viraston johtaja on samalla Venäjän federaation päälääkäri.²²

Viraston valtuuksiin kuuluu muun muassa lakisääteisten vaatimusten täyttämisen valvonta kuluttajansuojan, terveyden ja epidemioiden ehkäisyn sekä elintarviketurvallisuuden osalta. Se vastaa myös esimerkiksi erilaisista toimialueensa lisensseistä ja rekisteröinneistä. Tartuntatautilanteissa viraston tehtävänä on jäljittää epidemian alkulähde, ylläpitää tilannekuvaa ja tiedottaa kansalaisten hyvinvoinnin turvaksi tehdyistä toimenpiteistä.²³

Rospotrebnadzorin keskushallinnon alaisuuteen kuuluvat alueelliset virastot, hygienia- ja epidemiologiakeskukset federaation subjekteissa, tieteellisiä tutkimuskeskuksia, tautientorjuntainstituutit sekä ministeriöiden ja virastojen terveystarkastusvirastoja.²⁴ Viraston alaisuudessa toimivat tieteelliset tutkimuslaitokset on jaettu hygie-

²¹ Venäjän hallituksen määräys 650 2020.

²² Rospotrebnadzor 2020f; Rospotrebnadzor 2020a.

²³ Rospotrebnadzor 2020f.

²⁴ Rospotrebnadzor 2020b.

niaan ja epidemiologiaan keskittyviin. Rospotrebnadzorin alaisuudessa toimii esimerkiksi Novosibirskissä toimiva virologian ja bioteknologian laboratorio Vektor.²⁵ Koronavirustilanteen alkuvaiheessa kyseisessä laboratoriossa tutkittiin kaikki koronavirusnäytteet, jotka otettiin Venäjällä koronavirustestin yhteydessä. Laboratorion toiminta koronavirustestauksen osalta on herättänyt kritiikkiä: esimerkiksi valitun tutkimusmenetelmän luotettavuutta on epäilty.²⁶

Rospotrebnadzor nousi esiin tutkimusta varten tehdyn Integrum-haun yhteydessä, jossa haettiin koronavirus-hakusanalla uutisia valtiollisten organisaatioiden toiminnasta. Suoritetun haun perusteella ilmeni, että Rospotrebnadzor oli julkaissut helmikuun loppuun mennessä eniten materiaalia, joka sisälsi koronavirus-sanana. Valtaosa tietomassasta oli tiedotteita, jotka sisälsivät kansalaisille suunnattuja käytännön ohjeita koronavirustilanteesta toimimiseksi. Useimmiten kyseessä oli viraston alaisen paikallisorganisaation jakama tiedote. Integrum-haun perusteella virastosta muodostuu kuva tahona, joka keskittyy erityisesti viranomaistiedon jakamiseen. Venäjän koronavirustilanteen hallitsemiseksi virasto on laatinut toimintaohjeita ja tiedottanut päivittäin vaihtuvasta koronavirustilanteesta²⁷.

Koronatilanteen kehittyessä on käynyt ilmi, että Rospotrebnadzor ei ole ainoastaan tiedottava viranomainen vaan se on suorittanut terveystarkastuksia rajoilla ja toteuttanut koronavirustestausta²⁸. Tammikuussa virasto laati toimintasuunnitelman koronavirustilanteen varalle. Venäjän päälläkäarin Anna Popovan 24.1.2020 allekirjoittamassa säädöksessä virasto velvoittaa omia aluetoimijoitaan ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten terveydenhuollon valmiuden turvaamiseen. Federaatiosubjekteille eli alueille suositellaan toimenpiteitä, kuten oman koronaviruksen vastaisen suunnitelman tekemistä ja rahoituksen varaamista tilanteen hoitoon.²⁹ Myöhemmin maaliskuussa Popova määrää, että aluejohtajien tulee järjestää esimerkiksi Euroopasta palanneiden koronavirustestaukset³⁰. Professori Gel'manin mukaan virasto on ollut näkyvä toimija kriisitilanteessa, mutta se on myös pyrkinyt kasvattamaan vaikutusvaltaansa kriisin varjolla.³¹

2.2. Venäjän federaation presidentti

Presidentti Vladimir Putin on tavannut koronakriisin aikana perustettujen uusien ryhmien johtohenkilöitä tammikuun lopulta lähtien. Tapaamisia on käsitelty Venäjän valtiontelevisiossa tyypilliseen tapaan eli Putinin roolia korostaen. Kuitenkin vasta maaliskuun lopulla nämä tapaamiset muuttuvat viikoittaisiksi ja Putin asettuu kansalaisille

²⁵ Rospotrebnadzor 2020c.

²⁶ Hakala 2020.

²⁷ Rospotrebnadzor 2020d.

²⁸ Rospotrebnadzor 2020e; Titko 2020.

²⁹ Rospotrebnadzorin johtajan säädös nro 2 2020.

³⁰ Kommersant 2020a.

³¹ Gel'man 2020.

suunnattujen vetoomusten sekä etäkokousten myötä kriisitoiminnan keskiöön.³² Presidentin on tulkittu pyrkivän pysymään erossa tilanteen hoidosta ja sysäävän vastuuta aluehallinnoille.³³

Lähtölaukaus tälle uudelle vaiheelle on Putinin vierailu (24.3.2020) koronaviruspotilaiden hoitoon erikoistuneessa Kommunarka-sairaalassa³⁴. Samana päivänä Putin osallistuu myös talouden tukemista käsittelevään hallituksen kokoukseen ja tapaa Moskovan pormestarin ja valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmän puheenjohtajan Sobjaninin, hallituksen koordinaationeuvoston edustajat Golikovan ja Popovan sekä terveysministeri Muraškon³⁵.

Heti seuraavana päivänä (25.3.2020) Putin pitää ensimmäisen koronavirus-tilanteeseen liittyvän puheensa, jossa hän ilmoittaa perustuslain muutoksia koskevan äänestyksen siirtämisestä ja ”ei-työviikon” julistamisesta.³⁶ Presidentin lehdistöpäällikkö Dmitri Peskov tarkentaa myöhemmin, että ”ei-työviikko” tarkoittaa etätöihin siirtymistä mahdollisuuksien mukaan³⁷. Huhtikuun alussa Putin pidentää ”ei-työviikkoa” ja kehottaa aluejohtajia toimimaan kriisitilanteessa itsenäisesti. Samassa yhteydessä Putin kuitenkin alleviivaa, että presidentin toimivaltaisten edustajien tehtävänä on ylläpitää tilannekuvaa omilla alueillaan.³⁸ Huhtikuun kuluessa Putinin etäkokoukset hallitusten jäsenten, alueiden johtajien, presidentin edustajien ja asiantuntijoiden kanssa jatkuvat. Huhtikuun lopulla ”ei-työviikkoa” ja rajoitustoimenpiteitä jatketaan 11. toukokuuta saakka³⁹.

Seuraavaksi käsitellään presidentin alaisuudessa toimivien turvallisuusneuvoston, valtiollisen neuvoston, presidentin täysivaltaisten edustajien federaatiopiireissä ja hätätilaministeriön toimintaa koronavirus-tilanteessa.

2.2.1. Turvallisuusneuvosto

Turvallisuusneuvosto on käsitellyt koronavirus-tilannetta useissa kokouksissa tammi-kuusta 2020 lähtien, mutta se ei ole näyttäytynyt aktiivisena viranomaistoimijana koronavirus-tilanteen hoidossa. Hallituksen operatiivinen esikunta on ollut läsnä turvallisuusneuvoston kokouksessa ja kertonut koronavirus-tilanteesta⁴⁰. Maaliskuun lopussa turvallisuusneuvoston varapuheenjohtaja on pitänyt kansalaisille suunnatun puheen maan koronavirus-tilanteesta⁴¹.

³² Venäjän presidentti 15.4.2020; Venäjän presidentti 17.4.2020; Venäjän presidentti 7.4.2020; Venäjän presidentti 8.4.2020.

³³ Mikkonen 2020.

³⁴ Venäjän presidentti 24.3.2020c.

³⁵ Venäjän presidentti 24.3.2020a; Venäjän presidentti 24.3.2020b.

³⁶ Venäjän presidentti 25.3.2020.

³⁷ Ria novosti 2020a.

³⁸ Venäjän presidentti 2.4.2020.

³⁹ Tass 2020a.

⁴⁰ Venäjän turvallisuusneuvosto 14.2.2020.

⁴¹ Venäjän turvallisuusneuvosto 30.3.2020.

2.2.2. Valtiollisen neuvoston koronavirustyyryhmä

Hallituksen alaisen koordinaationeuvoston perustamisen jälkeen presidentti Putin antoi käskyn (15.3.2020) valtiollisen neuvoston koronavirustyyryhmän perustamisesta (рабочая группа Госсовета по противодействию распространению коронавируса). Työryhmää johtamaan asetettiin Moskovon pormestari Sergei Sobjanin. Valtiollinen neuvosto (Государственный совет Российской Федерации) on neuvotaantava toimielin, joka on osa Venäjän presidentinhallintoa.

Työryhmän jäsenet:

- Sobjanin S.S. (Собянин С.С.), Moskovon pormestari, työryhmän puheenjohtaja, (tarvittaessa)
- Belorouov A.R. (Белороев А.Р.), hallituksen puheenjohtajan ensimmäinen sijainen, hallituksen koronaviruksen koordinaationeuvoston puheenjohtajan sijainen
- Bulavin V.I. (Булавин В.И.), Venäjän tullin johtaja
- Golikova T. A. (Голикова Т.А.), hallituksen puheenjohtajan sijainen, hallituksen koronaviruksen koordinaationeuvoston puheenjohtajan sijainen
- Gorovoi A.V. (Горовой А.В.), sisäministerin ensimmäinen sijainen
- Gurovitš A.M. (Гурович А.М.), hätätilaministerin sijainen
- Dankvert S.A. (Данкверт С.А.), Rosselkhoznadzorin johtaja
- Ditrin J.E.I. (Дитрин Е.И.), liikenneministeri
- Ivanov T.V. (Иванов Т.В.), puolustusministerin sijainen
- Kulišov V.G. (Кулишов В.Г.), Venäjän rajavartiolaitoksen ensimmäinen sijainen
- Levitin I.E. (Левитин И.Е.), presidentin avustaja
- Manturov D.V. (Мантуров Д.В.), teollisuus- ja kauppaministeri
- Morgulov I.V. (Моргулов И.В.), ulkoministerin sijainen
- Muraško M.A. (Мурашко М.А.), terveysministeri
- Popova A.JU. (Попова А.Ю.), Rospotrebnadzorin johtaja
- Skvortsova V.I. (Скворцова В.И.), federaation biolääketieteellisen viraston johtaja
- Smirnov A.JU. (Смирнов А.Ю.), presidentinhallinnon yhteiskuntasuhteidenosaston johtaja
- Tšernyšenko D.N. (Чернышенко Д.Н.), hallituksen puheenjohtajan sijainen, hallituksen koronaviruksen koordinaationeuvoston puheenjohtajan sijainen
- Jarin A.V. (Ярин А.В.), presidentinhallinnon sisäpolitiikan osaston päällikkö.⁴²

⁴² Venäjän presidentin määräys 2020.

Valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmä ei ole näyttäytynyt samankaltaisena toimijana kuin hallituksenalaiset operatiivinen esikunta ja koordinaationeuvosto. Koronavirustöryhmän toiminnasta ei ole esimerkiksi uutisoitu samalla tavalla ja toiminta ei vaikuta yhtä systemaattiselta.

Valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmä ja hallituksen operatiivinen esikunta ovat kuitenkin kokoustaneet yhdessä. 3.4.2020 järjestettyyn kokoukseen osallistuivat myös presidentin edustajat federaatiosubjekteissa.⁴³ Tämä käy yhteen Kommersantin toimittajan Dmitri Butrinin näkemyksen kanssa, jonka mukaan valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmä keskittyy tilanteen hoitoon aluejohtajien kanssa⁴⁴.

Moskovan pormestari Sergei Sobjanin on nimitetty valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmän johtoon. Julkisuudessa Sobjanin on ollut esillä niin Moskovan kuin koko Venäjän koronavirustilanteen johdosta⁴⁵. Sobjaninin onkin kuvailtu olevan kriisin kasvot, jonka tehtäväksi jää ikävistä asioista puhuminen⁴⁶, ja hän onkin ollut paljon esillä koronavirustilanteen eri vaiheissa. Uutisoinnista ei aina kuitenkaan ilmene, esiintyykö Sobjanin julkisuudessa Moskovan pormestarina vai valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmän puheenjohtajana.

2.2.3. Presidentin täysivaltaiset edustajat federaatiopiireissä

Maaliskuun lopulla (30.3.2020) järjestetyssä etäkokouksessa Putin asetti federaatiopiirien⁴⁷ johdon (presidentin täysivaltaiset edustajat) henkilökohtaisesti vastuuseen tilannekuvan ylläpidosta federaatiopiirien alueella. Myöhemmin (2.4.2020) tätä määräystä vielä tarkennettiin ja aluejohtajien roolia kriisin johdossa korostettiin (ml. oikeus määrätä liikkumisrajoitteita, rajoittaa kriittisten organisaatioiden toimintaa). Välittömästi tämän jälkeen neljän alueen aluejohtajat ilmoittivat erostaan. Samassa yhteydessä (2.4.2020) Putin määräsi presidentin edustajat koordinoimaan alueellisten toimijoiden työtä ja raportoimaan federaatiopiiriin tilanteesta hallituksen koordinaationeuvostolle. Tätä suullisesti annettua määräystä ei kuitenkaan toisteta samana päivänä annetussa presidentin käskyssä, jolloin jää epäselväksi, tuleeko presidentin edustajien raportoida ensisijaisesti presidentinhallinnolle, kuten tähän asti, vai pääministerin johtamalle koronaneuvostolle.⁴⁸

Federaatiopiirien omilta verkkosivuilta ja uutislähteistä kerätyistä tiedoista selviää, että huhtikuun alkuun mennessä neljä yhteensä kahdeksasta federaatiopiiristä oli muodostanut erillisen koronatilannetta seuraavan työryhmän. Työryhmät olivat aloittaneet toimintansa Putinin ensimmäisen julkisen puheenvuoron (25.3.2020) ja presidentin

⁴³ Venäjän hallitus 3.4.2020.

⁴⁴ Butrin 2020.

⁴⁵ Interfax 2020; Ria novosti 2020b.

⁴⁶ Kolesnikov 2020e.

⁴⁷ Federaatiopiirit muodostettiin presidentti Putinin ensimmäisen presidenttikauden alussa. Sitä edelsivät turvallisuusneuvoston sekä presidentti Jeltsinin lähipiirin yritykset luoda järjestystä alueiden ja keskusvallan suhteisiin. Samanaikaisesti kun Kremlissä pohdittiin, millä keinoin keskushallinnon kontrolli saadaan palautettua, alueet olivat ryhtyneet itsenäisesti koordinoimaan taloudellista toimintaansa löyhien koordinaationeuvostojen avulla. Nämä löyhät liittoumat toimivat yhtenä vaihtoehtona uuden, aluehallintojen ja federaatiotason väliin sijoittuvan federaatiopiiriin rajojen määrittelylle. Lopulta federaatiopiirien rajat määriteltiin sisäministeriön hallintoalueiden mukaisesti. Nelson ja Kuzes 2003, 514.

⁴⁸ Venäjän presidentin ukaasi 2.4.2020.

edustajien kanssa pidetyn etäkokouksen (30.3.2020) välisenä aikana eli vasta presidentin reaktion jälkeen. Koska kaikki presidentin edustajat ovat turvallisuusneuvoston jäseniä ja osa edustajista kuuluu myös valtiolliseen neuvostoon, voidaan olettaa, että federaatiopiirin johdolla on kokonaiskuva koronatilanteesta Venäjällä.

Näyttää kuitenkin epätodennäköiseltä, että federaatiopiireistä muodostuisi itsenäisiä ja muuhunkin kuin reagointiin kykeneviä toimijoita kriisitilanteessa. Presidentin edustajien tehtäväkuvaa ei ole määritelty tarkasti ja nämä ovatkin ajautuneet konfliktiin niin keskusjohtoisesti johdettujen ministeriöiden kuin aluehallintoviranomaisten kanssa.⁴⁹ Tässä pelissä presidentin edustajat ovat olleet heikoilla, koska heillä ei ole lain tuomia valtuuksia tai riittäviä hallinnollisia resursseja pakottaa ministeriöitä tahtoonsa.⁵⁰

Edustajien asema osana presidentinhallintoa ei sekään ole yksiselitteinen. Presidentin edustajat raportoivat toiminnastaan presidentinhallinnon päällikölle (nykyisin Anton Vaino). Samanaikaisesti heillä on paikka turvallisuusneuvostossa ja valtiollisessa neuvostossa, jotka yhdessä vahvistavat edustajien asemaa ainakin suhteessa aluetason toimijoihin. Koronakriisin kaltainen poikkeustila luo kuitenkin mahdollisuuden presidentin edustajien toimivallan kasvattamiselle. Tämä ei välttämättä tapahdu samassa mitassa kaikilla alueilla.

2.2.4. Venäjän hätätilaministeriö

Venäjän hätätilaministeriö (Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий, МЧС) on federaatiotason toimeenpaneva viranomainen, jonka vastuulla on siviilien suojeleminen, palo- ja pelastustoiminta⁵¹. Hätätilaministeriö toimii jokaisen federaatiosubjektin alueella⁵².

Koronavirustilanteen aikana hätätilaministeriö on esimerkiksi osallistunut Venäjän avustusten toimittamiseen Kiinaan helmikuussa ja Serbiaan huhtikuussa⁵³. Hätätilaministeriö on ollut mukana myös ulkomailla olevien venäjän kansalaisten evakuoineissa, esimerkiksi maaliskuun alussa venäläisiä evakuoitiin Japanista Diamond Princess -risteilyalukselta⁵⁴. Lisäksi hätätilaministeriön psykologisen avun keskus on osallistunut kriisipuhelimen toimintaan ja hätätilaministeriön joukot ovat desinfioineet julkisia paikkoja⁵⁵. Hätätilaministeriö on huomionut koronavirustilanteen omassa toiminnassaan, ja viruksen leviämisen ehkäisemiseksi on esimerkiksi tehostettu pelastuskaluston puhdistusta⁵⁶. Ministeriön alaiset joukot osallistuvat myös koronavirusajan

⁴⁹ Petrov 2002, 84.

⁵⁰ Nelson ja Kuzes 2003, 514.

⁵¹ Hätätilaministeriö 2020a.

⁵² Hätätilaministeriö 2020b.

⁵³ Lenta.ru 2020a; Izvestija 2020a.

⁵⁴ Izvestija 2020b.

⁵⁵ Hätätilaministeriö 2020c; Izvestija 2020c; Hätätilaministeriö 2020d.

⁵⁶ Hätätilaministeriö 2020e.

eristäytymisen valvontaan ja heillä on oikeus sakottaa kansalaisia⁵⁷. Käytännön toimenpiteiden lisäksi hätätilaministeriö tarjoaa kansalaisille käytännön tietoa koronavirustilanteesta. Hätätilaministeriö on julkaissut vuorovaikutteisen kartan, josta löytyvät ajankohtaiset tiedot alueittain.⁵⁸ Koronavirustilanne on vaikuttanut myös hätätilaministeriön alaisten toimijoiden normaaleihin tehtäviin. Esimerkiksi maaliskuun loppupuolella hätätilaministeriö ilmoitti paloturvallisuustarkastusten väliaikaisesta keskeyttämisestä⁵⁹.

Venäjän hätätilaministeri Jevgeni Zinitšev on yksi tammikuussa perustetun hallituksenalaisen operatiivisen esikunnan jäsenistä, joten sitä kautta hätätilaministeriö on ollut mukana koronavirustilanteeseen reagoinnissa. Hätätilaministeriö ei ole kuitenkaan näyttäytynyt erityisenä toimijana kriisin aikana. Ministeriön sivuilla vanhin koronavirusta käsittelevä tiedote, jossa kerrotaan ehkäisevistä toimenpiteistä, on päivätty huhtikuun 1. päivälle⁶⁰. Kun otetaan huomioon, miten Venäjän koronavirustilanne on ajallisesti kehittynyt, huhtikuun alkua voidaan pitää kohtuullisen myöhäisenä ajankohdana. Vaikuttaa siltä, että viestintä koronavirustilanteesta on aloitettu myöhään. Aineistohaun perusteella hätätilaministeriön ja sen alaisten joukkojen toiminta keskittyy toimeenpaneviin tehtäviin. Hätätilaministeriön joukot ovat esimerkiksi osallistuneet Venäjän kansainvälisiin avustusoperaatioihin⁶¹.

Hätätilaministeriön tehtävä on väestön ja alueiden suojele poikkeusolosuhteissa ja hätätilanteissa⁶². Kaikilla Venäjän alueilla on koronavirustilanteen johdosta siirretty kohotettuun valmiuteen (повышенная готовность)⁶³. Kyseinen valmiustilan aste julistetaan silloin, jos hätätilan uhka on olemassa. Kohotetun valmiuden tilassa voidaan esimerkiksi rajoittaa ihmisten liikkumista ja organisaatioiden toimintaa.⁶⁴

Koronavirustilanteen aikana Venäjällä on käyty keskustelua myös hätätilan julistamisen mahdollisuudesta ja hätätilalakiin on tehty muutoksia. Tätä erityistilaa koskevassa laissa määritellään hätätilan⁶⁵ (чрезвычайная ситуация) olevan tietyllä alueella vallitseva olotila, joka on seurausta onnettomuudesta, vaarallisesta luonnonilmiöstä, katastrofista, luonnon- tai muusta mullistuksesta ja aiheuttaa vaaraa ihmisille ja alueelle.⁶⁶ Hätätila voidaan julistaa esimerkiksi kaupungin, alueen tai koko federaation alueelle.⁶⁷ Hätätilan julistaa presidentti tai hallitus. Venäjän federaation presidentti on julistanut

⁵⁷ Maltseva 2020; Lenta 2020b.

⁵⁸ Hätätilaministeriö 2020f; Hätätilaministeriö 2020g.

⁵⁹ Kommersant 2020b.

⁶⁰ Hätätilaministeriö 2020e.

⁶¹ Ks. esim. Lenta.ru 2020a; Izvestija 2020a.

⁶² Hätätilaministeriö 2020h.

⁶³ Ria novosti 2020d.

⁶⁴ Tass 2020d.

⁶⁵ Huomioita käännökseen. Hätätilan (чрезвычайная ситуация) osalta käännös ei ole yksiselitteinen, sillä eri kielissä ja maissa merkitykset vaihtelevat. Tässä Venäjän osalta käsitelty hätätila on laissa määritelty tila. Чрезвычайная ситуация käännettiin hätätilaksi, sillä se kuvaa parhaiten laissa mainittuja tilanteita, esimerkiksi luonnonkatastrofia. Lisäksi valintaan vaikutti se, että tästä alueesta vastaava ministeriö käännetään Venäjän hätätilaministeriöksi (Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий).

⁶⁶ Venäjän federaation laki N 68-F3 1994.

⁶⁷ Venäjän hallituksen säädös 304 2007.

alueellisen hätätilan esimerkiksi Irkutskin alueelle vuoden 2019 tulvien takia ja vuonna 2010 usealle alueelle metsäpalojen vuoksi. Hätätilan käsittely viedään presidentin tasolle vain, jos tarvitaan asevoimien apua, kuten näissä kahdessa esimerkissä.⁶⁸

Hätätilalakiin 1. huhtikuuta 2020 hyväksytyjen muutosten myötä myös hallituksella on oikeus julistaa hätätila koko federaation alueelle tai sen alueille.⁶⁹ Vanhan lain mukaisesti hallituksen alaisuudessa toimiva ennakkovaroitus- ja hallintakomissio (правительственная комиссия по предупреждению и ликвидации ЧС) on voinut julistaa hätätilan koko federaation alueelle⁷⁰. Aiemman lain perusteella koronavirusepidemian kaltaista tilannetta ei voitu pitää perusteena hätätilan julistamiselle, mutta uuden lain myötä hätätila voidaan julistaa tilanteissa, jotka vaativat ihmisuhreja tai jotka aiheuttavat vahinkoa ympäristölle.⁷¹ Uuden lain suoma oikeus on jätetty ainakin vielä lepäämään. Tämä on herättänyt osin myös ihmettelyä. Poliitikan tutkija Lilia Shevtsovan mukaan kyse on lopulta vain muodollisuudesta. Venäjällä on totuttu elämään kriisistä toiseen. Lisäksi nykyinen tilanne, jossa ei ole selkeästi määriteltyjä sääntöjä, on otollinen erilaisten pakkokeinojen kokeilulle.⁷²

2.3. Havaintoja toiminnasta aluetasolla

Tätä raporttia varten tarkastelimme aluetoimijoiden reagointia kuudella eri alueella koronavirustilanteen alkuvaiheessa ennen presidentti Putinin ensimmäistä TV-puhetta (25.3.2020). Tarkastellut alueet ovat Taka-Baikalin aluepiiri, suurkaupungit Moskova ja Pietari, teollisuuskeskus Sverdlovsk sekä Karjalan ja Komin tasavallat. Yhteenveto alueiden reagoinnista on kerätty taulukkoon (liite 2).

Koronavirus on levinnyt Venäjällä, kuten muuallakin, eri tahtiin. Taloudellisten ja hallinnollisten resurssien epätasainen jakautuminen selittää eroja aluetason toimijoiden kriisitoiminnassa. Alueiden välillä on myös yhteneväisyyksiä, esimerkiksi kaikki alueet ovat kohottaneet valmiustilaa, perustaneet erityisen ryhmän tilanteen hoitoon ja rajoittaneet ihmisten liikkuvuutta. Alueiden reagointia verrattiin federaatiotason päätösten ajankohtaan ja näyttää siltä, että alueiden reagointi seuraa ajallisesti federaatiotason toimenpiteitä. Esimerkiksi kun Venäjän pääministeri antoi käskyn operatiivisen esikunnan perustamisesta (27.1.2020), myös Moskova (28.1.2020), Taka-Baikalin alue (30.1.2020) ja Pietari (4.2.2020) perustivat paikallisia ryhmiä koronavirustilanteen hoitoon⁷³. Muut tarkastelluista alueista ovat perustaneet vastaavia ryhmiä maaliskuussa. Taka-Baikalin aluepiiri oli ensimmäinen kohotettuun valmiustilaan siirtynyt

⁶⁸ Rustamova ja Pertsev 2020.

⁶⁹ Venäjän federaation laki N 68-F3 1994; Izvestija 2020d; Venäjän federaation laki N 98-F3 2020.

⁷⁰ Rustamova ja Pertsev 2020; Solopov 2020.

⁷¹ Solopov 2020.

⁷² Shevtsova 2020.

⁷³ Venäjän hallitus 27.1.2020; Sobjanin 2020; Tass 2020b; Ria novosti 2020c.

(27.1.2020) alue⁷⁴. Tähän on varmasti vaikuttanut alueen sijainti Kiinan rajalla. Muut alueet ovat nostaneet valmiustilaa Moskovon (6.3.2020) jälkeen maaliskuun aikana⁷⁵.

Moskovon kaupungin toimenpiteet ovat olleet paljon esillä mediassa, ja sen toimintamalli on levinnyt muille alueille. Maaliskuun loppupuolella pääministeri Mišustin niminomaisesti kehotti, että Moskovassa käyttöön otetut rajoitteet tulee ottaa käyttöön myös muilla alueilla.⁷⁶ Pääkaupunki on siis toiminut mallina alueille, mutta toisaalta presidentti on peräänkuuluttanut, että alueiden tulee itse päättää toimenpiteistään, sillä eri alueilla tarvitaan erilaisia toimenpiteitä.⁷⁷ Toisaalta julkisuudessa presidentti näyttäytyy aluetason toimijoita ohjaavana toimijana⁷⁸. Myös presidentin toimivaltaiset edustajat federaatiopiireissä ovat perustaneet ryhmiä koronavirustilanteen hoitoon, mutta heidän roolinsa ei ole näyttäytynyt merkittävänä koronatilanteen hoidossa⁷⁹. Aluejohtajien saama viesti ei siis ole yksiselitteinen.

⁷⁴ Taka-Baikalin aluehallinto 27.1.2020.

⁷⁵ Buranov et al. 2020.

⁷⁶ Tass 2020c.

⁷⁷ Venäjän presidentti 2.4.2020.

⁷⁸ Esim. Venäjän presidentti 17.4.2020; Venäjän presidentti 28.4.2020.

⁷⁹ Esim. Venäjän presidentin täysivaltainen edustaja Siperian federaatiopiirissä 2020; Venäjän presidentin täysivaltainen edustaja Eteläisessä federaatiopiirissä 2020.

3. KORONAKRIISI VENÄJÄN VIRANOMAISVIESTINNÄSSÄ JA MEDIASSA

3.1 Valtionjohdon strateginen viestintä

Vuoden 2019 viimeisenä päivänä (31.12.2019) Kiina informoi Maailman terveysjärjestöä (WHO) Wuhanin kaupungissa esiintyvistä keuhkokuumeista, jonka aiheuttajaksi myöhemmissä tutkimuksissa varmistui uusi koronavirus (COVID-19).⁸⁰ Venäjällä tähän Kiinasta saatuun varoitukseen on myöhemmin viitattu yhtenä varautumistoimien alkupisteenä.⁸¹ Muitakin alkupisteitä varautumiselle voidaan kuitenkin osoittaa. Tätä tutkimusta varten kerätystä aineistosta⁸² voidaan erotella kolme vaihetta, joiden myötä puhe koronavirustilanteesta on muuttunut.

Ensimmäisessä vaiheessa koronavirukseen liittyviä riskejä ei eritellä julkisuudessa, vaan viranomaisviestinnässä korostetaan viranomaisten kykyä säilyttää tilanteen hallinta.⁸³ Esimerkiksi presidentti Putinin linjapuheessa ei koronavirusepidemian mahdollisuutta nostettu esiin lainkaan, vaan puhe keskittyi Venäjän sisäpolitiikkaan ja Kremlin suunnitelmiin perustuslain muuttamiseksi.⁸⁴ Varsinaiset toimet koronavirustilanteen osalta alkavat tammikuun lopulla, jolloin perustetaan hallituksen alainen *operatiivinen esikunta* ja laaditaan kansallinen varautumissuunnitelma.⁸⁵ Operatiivisen esikunnan perustamisen myötä viranomaisviestinnän keskiöön nousevat varapääministeri Tatjana Golikova ja Rospotrebnadzorin⁸⁶ johtaja Anna Popovan tilannekatsaukset hallitukselle ja presidentti Putinille. Näiden tapaamisten yhteydessä korostetaan viranomaisten toiminnan suunnitelmallisuutta, moitteetonta yhteistyötä keskushallinnon ja alueiden välillä sekä sitä, että tilanne on viranomaisilla ”täysin hallinnassa”. Esimerkiksi operatiivisen esikunnan Putinille antamassa ensimmäisessä julkisessa tilannekatsauksessa (29.1.2020) todetaan, että kaikilla alueilla on jo olemassa valmiit suunnitelmat resurssien mobilisoimiseksi viruksen torjuntaan.⁸⁷ Tässä vaiheessa viestintä-

⁸⁰ WHO 2020, 1.

⁸¹ Venäjän presidentti 29.1.2020; Venäjän federaation hallitus 26.2.2020.

⁸² Viranomaisviestinnän osalta tutkimusaineisto koostuu yhteensä 17 puheesta tai kokousmuistiosta, joissa käsitellään Venäjän toimia koronakriisin aikana. Tästä aineistosta eritellään pääviestit (narratiivit), joilla kuvataan viranomaistoimintaa sekä kriisiin liitettyjä riskejä/uhkia. Näitä pääviestejä hyödynnetään seuraavassa vaiheessa, jossa tutkitaan viranomaisviestinnän päälinjojen ilmenemistä Venäjän valtiontelevisioidinnin uutisoinnissa.

⁸³ Rospotrebnadzor 2020g.

⁸⁴ Myöhemmin venäläinen politiikantutkija Leonid Volkov arvioi, että presidentinhallinnon prioriteettina oli pitkälle maaliskuuta Putinin uudelleenvalinnan varmistaminen perustuslain muutosprosessin kautta. Volkov 2020.

⁸⁵ Naumov ja Voronov 2020.

⁸⁶ Venäjän kuluttaja- ja terveystarkastusviranomainen Rospotrebnadzor. Viraston johtaja on myös Venäjän federaation päälääkäri.

⁸⁷ Venäjän presidentti 29.1.2020.

nässä toistuu ajatus viranomaistoiminnan keskusjohtoisesta koordinaatiosta yhtenäisen suunnitelman pohjalta.⁸⁸ Tätä vaihetta voidaan nimittää myös toiminnan imitatioiksi. Aluejohtajat raportoivat esikuntaan oman alueensa valmiutta kuvaavat ”viralliset luvut”, jotka myöhemmin itse pääministeri asettaa kyseenalaiseksi.⁸⁹

Viranomaisviestinnän käänne tapahtuu maaliskuun alkupuolella (vko 11), jolloin operatiivinen esikunta menettää asemansa keskeisenä toimijana ja se korvataan pääministeri Mišustinin johtamalla *hallituksen koordinaationeuvostolla* sekä samanaikaisesti muodostetulla *valtiollisen neuvoston koronavirustöryhmillä*, jota puolestaan johtaa Moskovan pormestari Sergei Sobjanin. Muutosta perustellaan tarpeella entistä selkeämmin koordinoita federaatiotason, alue- ja paikallisviranomaisten toimintaa ja sitä kautta saada ”tilanne hallintaan”.⁹⁰ Käytännössä koordinaationeuvoston perustaminen on merkki aikaisempien toimien riittämättömyydestä. Koordinaationeuvoston yhteyteen perustetaan koronavirustiedon informaatiokeskus, jonka tehtävänä on vahvistaa viranomaisten otetta kriisitiedotuksesta. Toisaalta viranomaisten lausunnoissa kuvataan aikaisempaa suoremmin puutteita alueiden tosiasiallisessa varautumisessa koronaepidemiaan. Tilanteen vakavuutta kuvataan viittaamalla taisteluun epidemiaa vastaan, viranomaistoimijoilta vaaditaan mobilisaatiota ja täydellistä tilanteen hallintaa.⁹¹

Kolmannessa, edelleen käynnissä olevassa vaiheessa presidentti Putin asettuu koronaviruskriisin toimijakentän keskiöön. Tämä tapahtuu ensi sijassa suorien, venäläisille suunnattujen puheiden (25.3., 2.4., 8.4., 15.4., 16.4. ja 28.4) sekä aluejohtajien ja hallituksen etäkokousten välityksellä. Määrällisesti puheita on enemmän kuin koskaan aikaisemmin Putinin 16 vuoden presidenttikauden aikana. Tätä ennen Putin on puhunut samaan tapaan kansalaisille vain neljän poikkeustilan aikana (Dubrovnikin ja Beslanin terrori-iskut, Jeltsinin kuolema ja Nizzan terrori-isku Ranskassa). RBC-lehden tekemän analyysin mukaan puheiden läpileikkaavia teemoja ovat työ ja talous, mikä näkyi erityisesti ensimmäisessä, maaliskuun lopun puheessa.⁹²

Keskittyminen kriisin talousvaikutuksiin ja tuen kohdistaminen, ainakin sanallisesti, kotitalouksien pärjäämiseen on loogista. Putinin aikana luodun poliittisen järjestelmän odotetaan jakavan resursseja joko suoraan tai epäsuorasti keskeisille intressi- ja väestöryhmille.⁹³ Huhtikuulle tultaessa Putinin julkiset kannanotot ovat saaneet entistä synkempiä sävyjä. Aluejohtajien kanssa pidetyn etäkokouksen yhteydessä (8.4.2020) Putin vertasi koronaepidemiaa Moskovan suuriruhtinaskunnan taisteluun paimentolaiskansoja vastaan.⁹⁴ Myöhemmin hän vetosi venäläisten lähimmäisenrakkauteen ja vastuullisuuteen viittaamalla legendaan spartalaisista, jotka jättivät vanhukset ja lapset

⁸⁸ Venäjän federaation hallitus 26.2.2020; Venäjän presidentti 4.3.2020.

⁸⁹ Venäjän federaation hallitus 22.4.2020.

⁹⁰ Venäjän federaation hallitus 14.3.2020.

⁹¹ Venäjän federaation hallitus 22.4.2020; Venäjän presidentti 8.4.2020.

⁹² Lindell ja Janaev 2020.

⁹³ Gobacheva 2020. Toukokuun lopulla Putinin johdolla käytiin läpi aikaisempia koronatukia koskevia määrittäyksiä. Tässä yhteydessä kävi ilmi, ettei esimerkiksi sairaalahenkilökunnalle tarkoitettuja lisiä ole maksettu suunnitellussa laajuudessa. Venäjän presidentti 19.5.2020.

⁹⁴ Venäjän presidentti 8.4.2020.

heitteille. Spartan ankara kuri ja kovuus eivät pelastaneet valtiota tuholta, kuului Putinin viesti.⁹⁵

Kolmannessa vaiheessa viranomaisviestinnän painopiste muuttuu. Hallituksen alaisuudessa toimivien työryhmien rooli jää taka-alalle ja niiden sijaan keskeiseen asemaan nousee ideaali ”vallan vertikaalista”. Viranomaispuheessa tämä näkyy jatkuvina viittauksina presidentin määräyksiin, jotka pääosin täydentävät hallituksen jo tekemiä tai suunnittelempia toimenpiteitä. Putinin viranomaisille suunnatusta kriisiviestinnästä voidaan erotella kaksi päälinjaa. Toisaalta korostetaan valtionhallinnon tarvetta toimia kriisitilanteessa ”kuin yhtenäinen mekanismi”: ammattimaisesti ja tarkasti.⁹⁶ Samalla luodaan painetta yksittäisiä päätöksentekijöitä kohtaan edellyttämällä, että nämä toimivat itsenäisesti, alueen erityispiirteet huomioiden.⁹⁷ Tältä osin Putinin viesti viranomaistoimijoille ja aluejohtajille on yksiselitteinen: varautumissuunnitelmien muodollinen toteuttaminen ei riitä, on ryhdyttävä tehokkaasti toimimaan.⁹⁸ Viestin perillemeno Putin on korostanut asettamalla aluejohtajat ja heidän toimintaansa virallisesti valvovat presidentin edustajat henkilökohtaisesti vastuuseen suunnitelmien toimeenpanosta.⁹⁹

3.2 Koronakriisin kehystäminen Venäjän valtioneuvostossa

Viranomaisviestinnän pääviestien välittymistä tarkasteltiin Rossija 1 -kanavan *Vesti nedeli* (Вести недели) -ohjelman kontekstissa.¹⁰⁰ Sunnuntai-iltaisin esitettävä noin kahden tunnin mittainen lähetys valittiin siksi, että se kokoaa yhteen viikon keskeisimmät uutiset. Lähetysten esittämisestä uutiskatsauksesta nähdään, mille uutisille annetaan painoarvoa ja ruutuaikaa. Ohjelman juontaja, Kremlille myönteinen Dmitri Kiseljov kehystää alkusanoillaan ja välikommenteillaan käsiteltäviä aiheita.¹⁰¹ Kiseljov on esimerkiksi moralisoinut voimakkaasti eristäytymiseen välinpitämättömästi suhtautuvia ihmisiä sekä ulkomaille koronakriisistä huolimatta matkustaneita venäläisiä, jotka myöhemmin tarvitsivat apua kotimaahan palaamisessa.¹⁰²

Keskeinen aineiston analyysin pohjalta tehty havainto on, että ohjelman välittämä kuva viranomaistoimijoista koronavirustilanteen hoidossa ei vastaa viranomaisviestinnän analyysin pohjalta muodostunutta kuvaa. Kolmen vaiheen ajallista jaksotusta eri toimijoiden rooleissa ei ole selkeästi havaittavissa, vaan sunnuntain uutislähetyksissä koronakriisin johtovastuu on alusta asti Putinilla. Esimerkiksi operatiivinen esikunta ei näyttäydy merkittävänä toimijana koronavirustilanteen hoidossa¹⁰³. Myös hallituk-

⁹⁵ Venäjän presidentti 28.4.2020.

⁹⁶ Venäjän presidentti 28.4.2020; Venäjän presidentti 8.4.2020.

⁹⁷ Venäjän presidentti 2.4.2020.

⁹⁸ Venäjän presidentti 8.4.2020.

⁹⁹ Venäjän presidentti 30.3.2020.

¹⁰⁰ Ohjelman lähetystöä käydään läpi vuoden ensimmäisestä lähetyksestä (12.1.2020) toukokuun alkuun (3.5.2020) eli yhteensä 17 lähetysten osalta.

¹⁰¹ Vesti nedeli 2020; Aittokoski 2019; Osborn 2019; Hakala 2014.

¹⁰² Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 29.3.2020.

¹⁰³ Vesti nedeli 9.2.2020; Vesti nedeli 15.3.2020; Vesti nedeli 5.4.2020.

sen koordinaationeuvoston ja valtiollisen neuvoston koronavirustyyryryhmän roolit jäävät epäselviksi¹⁰⁴. Toisin sanoen koronakriisi ei muuta ”vallan vertikaalin” representaatiota keskeisellä uutiskanavalla. Päinvastoin kevään aikana Putinin asema Venäjän television ykkösuutisena on entisestään vahvistunut, mm. 20 kysymystä Putinille -haastattelusarjan myötä.¹⁰⁵ Tätä voidaan kuitenkin pitää vain alustavana johtopäätöksenä. Tarkemman kuvan saaminen kriisiviestinnän painotuksista edellyttäisi useampien eri medioiden läpikäymistä. Seuraavassa on kuvattu muutamien esimerkkien avulla koronakriisin käsittelyä Vesti nedeli -ohjelmassa.

Ensimmäinen koronavirusta koskeva uutisointi löytyy tammikuun viimeisestä lähetyksestä (26.1.2020). Siinä ja seuraavissa lähetyksissä koronauutisten pääpaino on Kiinan Wuhanin tilanteen uutisoinnissa, mutta myös Venäjän varautumista tilanteeseen käsitellään.¹⁰⁶ Kiinan toiminta esitetään tehokkaana ja tiukat rajoitustoimenpiteet perusteltuina. Koronaviruksen leviytystä Eurooppaan lähetyksissä käsitellään aluksi Italian tilannetta ja myöhemmin myös muiden Euroopan maiden tautitilannetta¹⁰⁷. Euroopan tilanne näyttäytyy katastrofaalisena samalla, kun Kiinasta on jo saatu parempia uutisia¹⁰⁸.

Ulkomaiden koronavirustilanteen käsittely onkin yksi koronavirusuutisoinnin keskeisistä aiheista. Katsojalle tehdään selväksi, että Kiinassa toiminta on järjestäytyneenä ja tehokasta, kun taas Euroopassa tilanne on katastrofaalinen ja voi johtaa Schengen-alueen hajoamiseen.¹⁰⁹ Samantapaisia tulkintoja on esitetty myös muissa Venäjän television puheohjelmissa, esimerkiksi Suuri peli -ajankohtaisohjelmassa (25.4.2020). Ohjelmassa vierailut ulkoministeri Sergei Lavrov korosti Venäjän halukkuutta ja kykyä toimittaa apua halukkaille Euroopan maille. Ulkoministerin haastattelu kehystettiin tutulla tarinalla läntisen liberalismiin epäonnistumisesta ja yhden aikakauden päätymisestä.¹¹⁰ Kyse ei ole vain koronakriisiin liittyvästä puhettavasta. Taustalla on näkemys siitä, että läntisen liberalismiin (eli venäläisessä puhettavassa Yhdysvaltojen hegemonian) varaan rakentunut kansainvälinen järjestelmä on tullut tiensä päähän. Koronakriisi vain nopeuttaa jo pitkään käynnissä ollutta muutosprosessia kohti suurvaltojen voimapolitiikkaan perustuvaa ”moninapaisuutta”.¹¹¹ Venäläisessä uutisoinnissa koronakriisiin liitetty vastakkainasettelu demokratioiden ja autoritaaristen maiden välillä ei siis ole uusi elementti, vaan keskeinen osa Kremlin strategista viestintää.

Venäjän koronavirustilannetta käsiteltäessä pääpaino on valmistautumisessa ja viranomaisten toimenpiteissä. Useissa lähetyksissä käsitellään sairaaloiden valmistautumista

¹⁰⁴ Vesti nedeli 15.3.2020; Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 12.4.2020.

¹⁰⁵ Tass 2020e.

¹⁰⁶ Vesti nedeli 26.1.2020; Vesti nedeli 2.2.2020; Vesti nedeli 9.2.2020; Vesti nedeli 16.2.2020.

¹⁰⁷ Vesti nedeli 1.3.2020.

¹⁰⁸ Vesti nedeli 15.3.2020.

¹⁰⁹ Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 26.4.2020.

¹¹⁰ Lavrov 25.4.2020.

¹¹¹ Mikkola ja Pynnöniemi 2016.

koronapotilaiden hoitoon, suojarusteita, testausta ja rokotteen kehittämistä¹¹². Reportaasit sisältävät lukuisten asiantuntijoiden haastatteluja. Lähetyksissä näytetään myös, kuinka päättäjät hyödyntävät asiantuntijoita koronavirustilanteeseen liittyvässä päätöksenteossa¹¹³.

Edellä viranomaisviestinnästä eroteltiin kolme eri vaihetta, joista vasta viimeisessä presidentti Putin asettuu koronavirustilanteen toimijakentän keskiöön. Vesti nedeli -ohjelman lähetysten perusteella presidentin rooli on keskeinen aivan alusta asti. Ohjelmissa kuvataan hallituksen alaisen operatiivisen esikunnan sekä myöhemmin perustetun pääministerin alaisen koordinaationeuvoston jäsenten tapaamisia presidentti Putinin kanssa¹¹⁴. Näissä uutisjutuissa Putin puhuu ja muut kuuntelevat. Putinin ensimmäisen varsinaisen kansalaisille suunnatun puheen jälkeen (25.3.2020) Putinin rooli korostuu entisestään. Varautumistoimia ja muita epidemian kannalta välttämättömiä toimenpiteitä (karanteenit, suojarusteiden riittävyys, rahalliset avustukset) perustellaan Putinin määräyksillä ja aloitteilla, viittaamatta hallituksen laatimiin toimintasuunnitelmiin¹¹⁵. Toisaalta Putin myös viittaa hallituksen tekemiin toimiin koronavirustilanteen hoidossa ja sysää näin vastuuta hallituksen suuntaan¹¹⁶. Putinin lisäksi pääministeri Mihail Mišustin esitetään ohjelmissa keskeisenä toimijana, mutta operatiivisen esikunnan ja koordinaationeuvoston roolit jäävät epäselviksi¹¹⁷.

Huhtikuun viimeisessä lähetyksessä (26.4.2020) Kiseljov kuvaa Venäjän tilannetta erittäin vakavaksi ja lähetyksessä näytetään lääkäreiden raskasta työtä sekä täysiä tehosastoja¹¹⁸. Tarkastelluissa lähetyksissä näkyy selvästi, kuinka Venäjän koronavirustilanteessa vaara on ensin kaukana ja sen ei uskota vaikuttavan Venäjään, mutta lopulta tilanne on siellä yhtä vakava kuin muuallakin. Muutos näkyy myös juontaja Kiseljovin puheissa: ensin uhka koskettaa vain toisia ja Venäjän hyvää tilannetta selitetään perusteellisella varautumisella, sitten juontaja ryhtyy moralisoimaan tilanteeseen välinpitämättömästi suhtautuvia ja lopulta katsojiin valetaan uskoa, että yhdessä selviämme. Sekä Kiseljov että Vesti nedeli -ohjelman kirjeenvaihtajat toistavat viranomaistoimijoiden retoriikkaa koronavirustilanteesta. Lähetyksessä toistuvat esimerkiksi ilmaisut *koronaviruksen vastainen taistelu* ja *toimenpiteet* sekä *viruksen vastustaminen*. Osa ilmaisuista ilmensi myös sotaretoriikkaa: *taistelu epidemiaa vastaan, etulinjassa, sankarillisesti koronaa vastaan, tulemme voittamaan viruksen* sekä *sota virusta vastaan*.¹¹⁹

¹¹² Vesti nedeli 26.1.2020; Vesti nedeli 2.2.2020; Vesti nedeli 9.2.2020; Vesti nedeli 1.3.2020; Vesti nedeli 8.3.2020; Vesti nedeli 15.3.2020; Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 29.3.2020; Vesti nedeli 5.4.2020; Vesti nedeli 12.4.2020; Vesti nedeli 19.4.2020; Vesti nedeli 26.4.2020; Vesti nedeli 3.5.2020.

¹¹³ Vesti nedeli 12.4.2020; Vesti nedeli 26.4.2020.

¹¹⁴ Vesti nedeli 2.2.2020; Vesti nedeli 9.2.2020.

¹¹⁵ Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 29.3.2020.

¹¹⁶ Vesti nedeli 22.3.2020.

¹¹⁷ Vesti nedeli 2.2.2020; Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 29.3.2020; Vesti nedeli 12.4.2020; Vesti nedeli 19.4.2020; Vesti nedeli 26.4.2020; Vesti nedeli 15.3.2020.

¹¹⁸ Vesti nedeli 26.4.2020.

¹¹⁹ Vesti nedeli 23.2.2020; Vesti nedeli 1.3.2020; Vesti nedeli 15.3.2020; Vesti nedeli 22.3.2020; Vesti nedeli 5.4.2020.

Kokonaisuudessaan Vesti nedeli -ohjelman lähetyksissä välitetään kuvaa siitä, että valtio varautuu tehokkaasti ja tilanne on hallinnassa. Lähetyksissä korostetaan tehokkaita varautumistoimenpiteitä eikä suoraan pohdita tilanteeseen liittyviä uhkia ja riskejä. Niitä käsitellään epäsuorasti viittaamalla Euroopan maiden vaikeaan epidemiatilanteeseen. Hoitohenkilökunnan uuvuttavasta ja raskaasta työskentelystä raportoidaan ja se kehystetään sankaritarinaksi kuten muissakin maissa. Ohjelmissa painotetaan hoitohenkilökunnan valmiutta ja mukautumista uusiin olosuhteisiin sekä korostetaan yhdessä selviämistä ja tekemistä. Tätä yhteisöllisyyttä ilmentävät myös vapaaehtoiset, jotka auttavat riskiryhmäläisiä asioinneissa. Kuten sairaaloiden käytäntöjä, myös vapaaehtoisten toimintaa esitellään läpi kevään lähetysten. Tätä taustaa vasten on huomionarvoista, ettei ohjelmissa käsitellä erikseen suojavaarusteiden saatavuudessa havaittuja ongelmia Venäjän eri alueilla.

3.3. Muita informaatiokanavia

Koronavirustilanteen kehittyessä viranomaisviestinnän sekä valtioneuvoston uutisoinnin rinnalle on perustettu erillisiä, ajantasaisen tiedon välittämiseen erikoistuneita kanavia. Venäjän hallituksen alaisen koordinaationeuvoston päätöksistä ja kokouksista on kerätty tietoa hallituksen kotisivujen yhteyteen.¹²⁰ Sivustolta löytyvät helposti tärkeimmät koronatilannetta koskevat hallituksen päätökset ja tiedonannot. Myös hätätilaministeriön kotisivuilta löytyvät kattava tietopaketti koronaviruksen torjuntaan sekä jatkuvasti päivittyvä tietokanta sairastuneiden, kuolleiden ja parantuneiden määrästä Venäjän alueella.¹²¹

Näistä eri tiedotuskanavista keskeisin lienee koordinaationeuvoston yhteyteen 17.3.2020 perustettu *koronavirustiedon informaatiokeskus* (Информационный центр по мониторингу ситуации с коронавирусом, myöhemmin informaatiokeskus). Sen tehtävänä on koronavirustiedon kokoaminen ja analysointi. Keskuksessa kerätään avoimista lähteistä löytyvää tietoa koronaviruksesta, seurataan koronavirustilanteen kehittymistä maailmalla ja Venäjällä.¹²² Kerättyä tietoa hyödynnetään esimerkiksi koordinaationeuvoston ja valtiollisen neuvoston koronavirustyöryhmän operatiivisen päätöksenteon tukena. Keskuksessa tarkkaillaan ympärivuorokautisesti taloudellisia, sosiaalisia ja teollisuuden lukuja. Myös yleistä mielipidettä seurataan.¹²³ Informaatiokeskuksen keräämää tietoa lisätään Stopkoronavirus.rf-portaaliin¹²⁴. Sivustolle lisätään käytännön tietoa koronavirustilanteesta, toimintaohjeita, uutisia ja tilastotietoa. Sivustolla tiedotetaan myös koko Venäjän alueella toimivasta neuvontapuhelimesta.

¹²⁰ Venäjän hallitus 2020.

¹²¹ Hätätilaministeriö 2020f; Hätätilaministeriö 2020g.

¹²² Interfax 2020b; Venäjän presidentti 17.3.2020.

¹²³ Hallituksen koordinaationeuvosto 16.3.2020b.

¹²⁴ Interfax 2020b.

Koronavirustilanteen kehittyessä sivustolle on päivitetty paljon tilastotietoa koronavirustilanteesta ja hallinnon koronavirustilanteeseen liittyvät toimenpiteet on kerätty erilliseen osioon.¹²⁵

Yleisen tilannekatsauksen koostamisen lisäksi informaatiokeskus käsittelee valeuutisten ja huhupuheiden todenperäisyyttä. Tekoälyä hyödynnetään esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai viestintävälineissä leviävien valeuutisten ja huhupuheiden seulomiseen, minkä jälkeen havaituista vääristä tiedoista ilmoitetaan esimerkiksi aluehallinnolle, joka reagoi tilanteeseen.¹²⁶ Putinin vieraillessa keskuksessa hänelle esiteltiin tekoälyn käyttöä valvonnassa. Järjestelmä oli havainnut koululaisten vanhempien chatryhmässä ”valheellisia tartuntamääriä” koskevan keskustelun, jonka perusteella informaatiokeskuksesta oltiin yhteydessä kyseisen alueen hallintoviranomaisiin ja väärään tietoon reagoitiin¹²⁷. On kiinnostavaa nähdä, miten yhteiskunta reagoi järjestelmän käyttöön liittyviin eettisiin ja tietosuojaa koskeviin ongelmiin. On myös mahdollista, että viranomaiset tulevat kriisiä hyväksi käyttäen testaamaan jo luotujen ja vielä suunnitteilla olevien valvontajärjestelmien käyttöä ja kansalaisten reaktioita niihin.

¹²⁵ Stopkoronavirus.rf 2020.

¹²⁶ Samat.

¹²⁷ Venäjän presidentti 17.3.2020.

4. LÄHTÖKOHTIA KORONAKRIISIN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIIN

4.1 Venäjän poliittisen järjestelmän erityispiirteet

Autoritaaristen poliittisten järjestelmien muutoksen arviointi on tunnetusti ongelmallista. Venäjän poliittisen järjestelmän ajautumisesta vakavaan kriisiin on puhuttu jo pitkään, mutta kriisin lopullista muotoa tai ajankohtaa on vaikea, ellei mahdoton tarkasti ennustaa. Tunnettu politiikan tutkija Lilia Shevtsova tiivistää nykyisen tilanteen seuraavasti:

*We can only be sure that a new Russian landscape is emerging that demands patient observation. The Russian system could still propose imitation solutions that would allow it to drift further in an unknown direction. At the same time, it is pregnant with conflicts that could blow it apart. The lull is deceptive. Russians will have to start thinking about existential questions before the new apocalypse comes.*¹²⁸

Tutkijat ovat varsin yksimielisiä siitä, että koronavirusepidemian pitkittyminen on vakava haaste Venäjän nykyiselle poliittiselle järjestelmälle. Talouskasvun merkittävä heikentyminen ja presidentti Putinin arvovaltaan nojaavan poliittisen päätöksentekojärjestelmän osoittautuminen ontoksi, tai vähintään ontuvaksi, muodostavat yhdessä ”täydellisen myrskyn”, joka voi horjuttaa järjestelmän perustuksia.¹²⁹ Nopean muutoksen mahdollisuutta vähentää se, ettei nykyiselle järjestelmälle löydy ainakaan lyhyellä tähtäimellä selkeää haastajaa. Toisaalta ei voida täysin poissulkea mahdollisuutta, että poliittinen eliitti menettää tilanteen kontrollin ja sen seurauksena maa ajautuu kaaokseen.¹³⁰ Koronakriisin poliittisten vaikutusten arvioimiseksi on selvítettävä ne tekijät, jotka puoltavat nykyisen järjestelmän kykyä selvitä koronakriisistä ja ehkä jopa vahvistaa viranomaisen otetta yhteiskunnassa. Tämän lisäksi on arvioitava tekijöitä, jotka muodostavat reaalisen uhan nykyiselle valtatasapainolle. Aivan aluksi on kuitenkin selkeytettävä kuvaa Venäjän poliittisen järjestelmän luonteesta.

Tutkimuskirjallisuudessa Venäjän poliittisen järjestelmän olemusta kuvataan varsin yhteneväisesti, vaikka eri tutkijat käyttävätkin siihen viitattaessa hieman eri käsitteitä. Osa tutkijoista korostaa presidentti Putinin henkilökohtaista roolia järjestelmässä (*putinism*), toisissa arvioissa taas Venäjän järjestelmää kuvataan olemukseltaan autoritaariseksi. Näistä painotuseroista huolimatta tutkijat määrittelevät Venäjän poliittisen järjestelmän ongelmien juurisyyksi ja sen keskeiseksi piirteeksi vallankäytön keskittymisen Kremliin, minkä johdosta muiden keskeisten instituutioiden rooli päätöksenteossa on vähäinen, ellei olematon.¹³¹

Professori Vladimir Gel'man on hahmotellut kaksi vaihtoehtoista selitysmallia Venäjän autoritaarisen poliittisen järjestelmän kehitykselle. Ensimmäinen on Kärpästen

¹²⁸ Shevtsova 2020.

¹²⁹ Bovt 2020; Galeotti 2020; Kolesnikov 2020a Nemtsova 2020.

¹³⁰ Petrov 2011; Petrov 2016.

¹³¹ Petrov 2011; Petrov 2016; Gudkov 2011, 22; Gel'man 2018, 283; Pavlovsky 2016.

Herra -selitysmalli. Siinä kaikki poliittiset kriisit ratkaistaan nollasummapelin periaatteella ja voittaja saa koko potin.¹³² Sosiologi Lev Gudkovin analyysi ”putinismista” nojaa samaan periaatteeseen: Putinin aikana luotu poliittinen järjestelmä on alistanut median, parlamentin ja oikeusjärjestelmän hallintaansa ja näin valtion ja yhteiskunnan toimijuus on ikään kuin sulautunut yhteen. Eri näkökulmien ja ylipäänsä ”politiikan” tekemisen kannalta olennainen ero eri toimijoiden välillä on hävinnyt.¹³³ Gudkovin ja Gel’manin analyyseissä venäläistä yhteiskuntaa leimaa jatkuva kamppailu niukoista resursseista sekä sisäisten ja ulkoisten ongelmien turvallistaminen eli nimeäminen uhaksi. Nykyisen järjestelmän tasapaino nojaa sisäpiiriläisten kykyyn kontrolloida voimankäytön resursseja (poliisia, yksityisiä ja valtion eri turvallisuusviranomaisia) ja muuttaa sääntöjä tarpeen vaatiessa siten, että sisäpiirin ote vallasta säilyy.¹³⁴

Toisen jälkineuvostoliittolaisen poliittisen järjestelmän muutosta kuvaavan selitysmallin Gel’man on nimennyt ”sisäänrakennetuksi pluralismiksi”. Tässä mallissa yksikään ryhmä ei onnistu varmistamaan täydellistä toimintavapautta vaan ”poliittinen tasapaino” nojaa jatkuvaan eliittiryhmien väliseen kilpailuun. Eri ryhmät kosiskelevat äänestäjiä ja ulkomaisia toimijoita oman asemansa vahvistamiseksi. Tämä selitysmalli kuvaa Gel’manin mukaan parhaiten poliittisen järjestelmän nykytilaa Ukrainassa ja Moldovassa.¹³⁵ Gel’manin ensimmäinen selitysmalli kuvaa tarkimmin Venäjän nykyjärjestelmän toimintalogiikkaa. Sitä on kuitenkin syytä täydentää eräiltä osin.

Kremlissä vuosia neuvonantajana toimineen Gleb Pavlovskin mukaan Venäjän päätöksentekojärjestelmän toiminnan ymmärtämiseksi on otettava huomioon Putinin tapa vältellä ratkaisevien päätösten tekemistä.¹³⁶ Toisin sanoen siellä, missä esimerkiksi Nikolai Petrov näkee yksinvaltaisuuden kasvun, onkin Pavlovskin mukaan eräänlainen valtatyhjiö. Konkreettisten käskyjen sijaan alemman tason toimijat joutuvat itse tulkitsemaan, toimivatko he Kremlin haluamalla tavalla. Pavlovskin sanoin:

*Approval for any particular proposal takes the form of ot mashka, which can be translated as "go-ahead," implying not so much an order as a license to act in a desired direction. Ot mashka is granted to projects that the Kremlin deems priemlema, an increasingly common term that means "acceptable" rather than, say, "satisfactory" or "excellent" - a word choice meant to imply a certain indifference to details.*¹³⁷

Pavlovskin tulkinta ”vallan vertikaalin” toimintalogiikasta vaikuttaa koronakriisin kontekstissa oikeansuuntaiselta. Putinin odotetaan johtavan maata kriisin aikana, mutta käytännössä hänen määräyksensä ja julkiset kannanotonsa ovat jättäneet paljon tilaa tulkintoille. Huomionarvoista on myös Pavlovskin määritelmä ns. hyödyllisestä toiminnasta. Olennaista on, että hanke tuottaa henkilökohtaista hyötyä *oikeille* ihmi-

¹³² Gel’man 2018, 285.

¹³³ Gudkov 2011.

¹³⁴ Višnevetskaja 2019; Gel’man 2016; Gudkov 2011, 35.

¹³⁵ Gel’man 2018, 285.

¹³⁶ Saman huomion tekee myös Lilia Shevtsova, jonka mukaan Putinille on tyypillistä kadota vaikeissa tilanteissa ja välttää assosioitumista tapahtumiin, jotka voivat laskea hänen kansansuosiotaan. Shevtsova 2020; ks. myös Mikkonen 2020.

¹³⁷ Pavlovsky 2016.

sille. Toisin sanoen se, mikä näyttää ulospäin käskyltä, onkin itse asiassa eri intressipiirien etujen mukainen sopimus.¹³⁸ Myös venäläinen sosiologi Simon Kordonski on kiinnittänyt huomiota samaan ilmiöön: päätöksenteko jossakin yksittäisessä asiassa edellyttää sopimusta eli yhteisymmärrystä eri intressipiirien tahdosta.¹³⁹ Näillä vallan vertikaalin suojassa tehdyillä sopimuksilla jaetaan resursseja ja varmistetaan keskeisten toimijoiden lojaalisuus Kremlille.

Sosiologi Lev Gudkov täydentää tätä analyysiä arvioimalla, että ”presidentti Putin” on vain peitenimi, pseudonyymi, sisäpiiriläisille, jotka ovat Kärpästen Herra -selitysmallin tapaan varmistaneet täydellisen kontrollin vallankäytön keskeisistä instituutioista, ennen kaikkea väkivaltakoneistosta.¹⁴⁰ Järjestelmän potentiaaliset vastustajat pidetään aisoissa uhkailemalla ja kiristämällä. Gel’man kuvaa tätä toimintaa seuraavasti:

*In the 2000s, Russian authorities had opted for buying loyalty of citizens and cooptation and isolation of the dissenting political and social actors who raised their voices against the regime and/ or its policies. Now, these methods have been replaced by the politics of fear, which include overt intimidation and public discrediting of the regime’s critics, and selective persecution and open harassment of opposition activists and/ or supporters.*¹⁴¹

Tutkimuskirjallisuuden perusteella vaikuttaisi siis ilmeiseltä, että kriisitilanteessa Venäjän poliittinen johto pyrkii kaikin tavoin varmistamaan, ettei sen ote kirpoa voimaministeriöistä ja muista nykyisen tasapainotilan kannalta keskeisistä toimijoista. Tämän arvion taustalla on oletus, jonka mukaan Venäjän valtionjohto toimii myös koronaepidemian muodostamassa kriisitilanteessa nollasummapelin logiikan mukaisesti, eli kriisiaika ei olennaisesti muuta järjestelmän toimintalogiikkaa.

4.2 Epävarmuustekijät osana analyysia

Seuraavassa eritellään muutamia keskeisiä epävarmuustekijöitä, joiden pohjalta voidaan hahmottaa jatkotutkimuksen suuntaviivoja. Ensinnäkin tutkijoiden on vaikea täsmällisesti arvioida autoritaaristen maiden poliittisen johdon valmiutta turvautua laajamittaiseen väkivaltaan oman asemansa turvaamiseksi. Toiseksi vaikka mielipidemitusten mukaan autoritaarisen maan johto nauttii enemmistön kannatusta, yleinen mielipide voi muuttua nopeastikin sitä vastaan, mikäli järjestelmälle on osoitettavissa varteenotettava vaihtoehto. Kolmanneksi poliittisten vaikutusten arvioinnin tekee hankalaksi autoritaarisille valtioille tyypillinen huono hallinto.¹⁴² Hallintojärjestelmän reaktiot ulkoiseen sokkiin eivät välttämättä noudata muodollisia toimivaltarajoja, mikä entisestään vaikeuttaa muutosten ennakkointia.

¹³⁸ Pavlovsky 2016, 4.

¹³⁹ Višnevetskaja 2019.

¹⁴⁰ Gudkov 2011, 21.

¹⁴¹ Gel’man 2016, 28.

¹⁴² Gel’man 2018, 293; Sorbale 2020.

Sosiologi Lev Gudkov arvioi vuonna 2011 julkaistussa artikkelissa, ettei Venäjän poliittisen järjestelmän kehittymistä entistä autoritaarisempaan suuntaan voi enää pysäyttää. Venäjällä ei ole vuoden 2011/2012 talven jälkeen nähty suuria massamielenosoituksia. Viime vuosina eri puolilla Venäjää on kuitenkin syntynyt useita protestiliikkeitä, joissa paikalliset ihmiset ovat nousseet vastustamaan viranomaisten tukemia ja eri intressipiirien ajamia suurhankkeita tai vaatimaan toimenpiteitä ongelmakohtien korjaamiseksi. Poliitiikan tutkija Andrei Semenovin mukaan protestiliikkeiden kovakourainen tukahduttaminen kesällä 2019 johti Kremlin kannalta epätoivottuun tulokseen. Poliisista tuli kansan silmissä näiden sopimusten osapuoli sen sijaan, että se tehtävänsä mukaisesti ylläpitäisi yleistä järjestystä.¹⁴³ Vaikka vuoden 2019 protestiliikkeet eivät yksinään muodosta uhkaa Kremlin vallankäytölle, näillä kokemuksilla voi olla aiempaa enemmän merkitystä koronakriisin kontekstissa.

Koronaepidemian vuoksi määrättyjen liikkumisrajoitusten valvonta sekä ennen kaikkea mahdollisen tartunnan saaneiden jäljitys on Euroopassa johtanut keskusteluun yksityisyyden suojan turvaamisesta uudessa tilanteessa. Moskovassa viranomaiset ovat ottaneet käyttöön digitaalisia valvontamenetelmiä ja karanteenimääräysten rikkomisesta voi saada jopa seitsemän vuotta vankeutta.¹⁴⁴ Liikkumisrajoitusten rikkomisesta määrättyt kovat rangaistukset toimivat pelotteena aktivisteille ja ovat osaltaan lisänneet virtuaaliprotesteja eri puolilla Venäjää.¹⁴⁵ Kremliä lähellä olevan tutkimuslaitoksen arvion mukaan tulevaisuudessa erilaiset virtuaaliset protestit palvelinhyökkäyksistä virtuaalimielenosoituksiin voivat yleistyä myös Venäjällä.¹⁴⁶

Tekoälyn kehittäminen on jo aikaisemmin nostettu yhdeksi Venäjän kansallisen turvallisuuden prioriteettialoista. Koronavirusepidemian luomaa tilannetta käytetään nyt hyödyksi uusien teknologioiden (mm. kasvojentunnistusohjelmien) testaamisessa. Asiantuntijoiden huolena on, että ihmisten liikkeistä kerätyt tiedot ja profiilit voivat päätyä väärin käsiin.¹⁴⁷ Novaja gazeta -lehden politiikan toimituksen esimies Kirill Martynov arvioi, että kaikkialla maailmassa algoritmien merkitys poliittisessa päätöksenteossa entisestään kasvaa. Venäjän tilanne näyttää tältä osin synkältä. Uusi ”algoritmikratia” saa sitä enemmän valtaa, mitä heikompia demokraattiset instituutiot ovat.¹⁴⁸ Vastakkaisiakin näkemyksiä on esitetty. Lilia Shevtsovan mielestä poliittinen eliitti ei ole valmis ottamaan seuraavaa askelta kohti entistä totalitaarisempaa järjestelmää.¹⁴⁹

¹⁴³ Semenov 2020, 4-5.

¹⁴⁴ France24.com 2020.

¹⁴⁵ Gorbacheva 2020.

¹⁴⁶ Center for Current Policy 2020c.

¹⁴⁷ Ilyushina 2020.

¹⁴⁸ Martynov 2020.

¹⁴⁹ Shevtsova 2020.

Autoritaarisissa poliittisissa järjestelmissä yleisen mielipiteen manipulointi on yksi valankäytön muoto. Venäjän kontekstissa poliittisen järjestelmän legitimitetti nojaa mielikuvaan Putinista Venäjän kehityksen kannalta välttämättömänä voimatekijänä. Tästä näkökulmasta on merkittävää, että mielipidemittauksissa Putinin kannatusluvut ovat olleet jo pidempään laskussa.¹⁵⁰ Levada-keskuksen johtajan Lev Gudkovin mukaan kyse ei ole vain talousongelmien realisoitumisesta, vaan ihmiset ovat ”väsyneitä” Putiniin. Tämä koskee kuitenkin vain sisäpolitiikkaa, luottamus Putiniin ulkopoliitiikan toimijana on edelleen vahvaa. Tutkijat päätyvätkin arvioon, jonka mukaan kansa näkee kaksi eri Putinia: ulkopoliitiikan tekijän, jota arvostetaan, sekä sisäpolitiikan toimijan, johon kohdistuu enenevässä määrin arvostelua.¹⁵¹ Ulkopoliitiikan onnistumiset eivät nykytilanteessa kuitenkaan riitä kompensoimaan reaalitalouden ongelmia ja sitä kautta kansalaisten elintason laskun jatkumista.

Putinin kannatuslukujen äkillinen nousu tai pitkäaikainen lasku ovat tärkeitä indikaattoreita järjestelmässä tapahtuvasta liikkeestä. Samalla on hyvä muistaa, että viime vuosina johtaviin asemiin on nostettu paitsi sisäpiiriläisten jälkikasvua, myös kasvottomia, mutta järjestelmälle lojaaleja nuoria teknokraatteja. Näin on tarkoitus varmistaa, että Putinin asemaa Venäjän suurvalta-aseman ja poliittisen ”tasapainon” takaajana ei kyseenalaisteta hänen varsinaisen valta-asemansa päättymisen jälkeenkään. Toisin sanoen tässä muodonmuutoksessa on kyse ”käsiöohjauksen” korvaamisesta lojaalisuuteen ja epäsuoraan kontrolliin pohjautuvalla itseohjautuvuudella.¹⁵²

Putinin päätös muuttaa Venäjän perustuslakia ja sitä kautta mahdollistaa oma uudelleenvalintansa myös vuoden 2024 jälkeen kertoo siitä, ettei luottamus järjestelmän pysyvyyteen ole Kremlissä kuitenkaan niin vahvaa kuin tutkijat ovat olettaneet.¹⁵³ Kremlin lähellä olevan tutkimuslaitoksen helmikuun lopulla 2020 julkaiseman tutkimuksen mukaan Putinin luopuminen presidentin tehtävästä olisi vakava riski Venäjän yhteiskunnalliselle vakaudelle. Tutkimus piirtää kuvan Putinista ylivertaisena valtiomiehenä, jonka väistyminen johtaisi Venäjän auktoriteetin kyseenalaistamiseen maailmanpolitiikassa, korruption lisääntymiseen ja liikehdintään Venäjän raja-alueilla.¹⁵⁴

Samaisen tutkimuslaitoksen koronakriisiä koskeva riskiarvio avaa kiinnostavan ikkunan nykyisten poliittisten teknologioiden ajatusmaailmaan. Siinä koronakriisin riskit jaetaan muun muassa geopolitiisiin, järjestelmän olemusta koskeviin, ohimeneviin ja ideologisiin. Yksi riskeistä liittyy jo edellä mainittuun poliittisen eliitin luottamuspääoman heikentymiseen. Trendin korjaamista hankaloittaa erilaisten informaatiokanavien määrän kasvu (esimerkiksi Internetin merkitys informaatiolähteenä on vahvistunut viime vuosina) ja vanhojen propagandavälineiden käytön jatkaminen. Kremlin ”ideologinen kone” ei analyysin tekijöiden mukaan kykene nykymuodossaan tuottamaan kriisitilanteeseen sopivia ideoita. Maaliskuun lopulla julkaistu raportti ehdottaa

¹⁵⁰ Mukhametshina 2020; Kolesnikov 2020d.

¹⁵¹ Mukhametshina 2020.

¹⁵² Krastev ja Pavlovsky 2018, 7-8; ks. myös Surkov 2019; Kolesnikov 2020b; Pynnöniemi 2019.

¹⁵³ Krastev ja Pavlovsky 2018, 7-8. Vuonna 2018 julkaistussa analyysissä tutkijat olettavat, että Putin tavalla tai toisella väistyy presidentin tehtävästä vuoteen 2024 mennessä.

¹⁵⁴ Center for Current Policy 2020a.

korjausliikkeeksi säännöllisen yhteydenpitokanavan luomista presidentin ja kansan välille sekä uusien teknologioiden (tekoälyn ja big datan) nopeampaa käyttöönottoa järjestelmän hallinnan tehostamiseksi.¹⁵⁵ Eli mitään käänteentekevää muutosta poliittisen järjestelmän toimintaperiaatteisiin ei raportissa suositella.

Perustuslain muutosprosessiin liittyvät arviointivirheet kertovat omaa kieltään ”Kremlin koneen” ongelmista. Huhtikuulle määrätystä kansanäänestyksestä piti tulla symbolinen ”viimeinen silaus” Putinin elinikäiselle presidenttiylle. Tapahtuman lykääminen kesään, tai jopa syksyyn, jolloin talousvaikeudet ja epidemian muut vaikutukset ovat Venäjällä realisoituneet, on Kremlin kannalta ongelmallista.

Huomion kääntäminen sisäpolitiikasta ulkopoliittikan alueelle ei sekään ole yksinkertaista. Venäjä on viime vuosina pyrkinyt nostamaan maan kansainvälistä profiilia esiintymällä aktiivisena maailmanpolitiikan pulmakysymysten ratkaisijana.¹⁵⁶ Nyt monet näistä konflikteista ovat jääneet pandemian varjoon. Koronakriisin aikana Venäjä on ollut mukana julkilausumissa, joissa vaaditaan maailmanrauhaa ja pakotteiden poistamista.¹⁵⁷ Myös neuvottelut uuden START-sopimuksen osalta jatkuvat, samoin Venäjän hanke YK:n turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenten erityisneuvotteluista (”viiden suuren neuvottelut”). Mutta mistään näistä hankkeista on tuskin saavutettavissa pika-voittoja, joilla Venäjän poliittinen johto voisi kompensoida mahdollista epäonnistumista sisäpolitiikan alueella.

Järjestelmän arvostelijoiden mukaan symboliset askeleet sen paremmin ulkopoliitikassa kuin sisäpolitiikankaan alueella eivät nyt riitä. Poliittisen järjestelmän uskottavuus edellyttää reaalityalouden ongelmien ratkaisemista ja sen myötä ihmisten hyvinvoinnin turvaamista.¹⁵⁸ Myös hiljattain julkaistussa Venäjän ulkopoliittikkaa linjaavassa raportissa todetaan suoraan, että aktiivisen ja aggressiivisen ulkopoliittikan lumovoima on hiipumassa. Raportin kirjoittajien mielestä syynä on edellä mainittujen tekijöiden lisäksi se, ettei Venäjän johto ole onnistunut riittävän selkeästi viestimään voimapolitiikan avulla saavutetuista taloudellisista ja poliittisista hyödyistä.¹⁵⁹

Ratkaisuksi ehdotetaan strategisen viestinnän tehostamista niin kotimaan kuin ulkomaiden yleisöjen suuntaan. Tämän viestin ytimen voi tiivistää seuraavasti: Venäjä käyttää kaikkia ulko- ja sotilaspolitiikan keinoja maksimoidakseen oman liikkumavaraansa Yhdysvaltojen ja Kiinan valtakilpailun kontekstissa. Voimapolitiikalla saavutetuista tuloksista esimerkiksi Ukrainan suhteen ei olla luopumassa, päinvastoin. Venäjän ”uusi ulkopoliittikka” irtisanoutuu länsivetoisesta kansainvälisestä järjestyksestä ja siihen olennaisesti kuuluvasta keskinäisriippuvuuden ideaalista. Kuitenkin juuri pandemia on tuonut esiin valitun linjan heikkoudet. Piirretty linnake -mentaliteetin iskostaminen ihmisten mieliin ei tuo suojaa viruksilta sen paremmin kuin maailmantalouden heilahduksilta. Vaikuttaakin siltä, että Venäjällä lähdetään siitä olettamuksesta, etteivät sen pyrkimykset ulkopoliittikan alueella tule kohtaamaan merkittävää vastustusta

¹⁵⁵ Center for Current Policy 2020b.

¹⁵⁶ Karaganov et al 2020, 9-10.

¹⁵⁷ Venäjän ulkoministeriö 24.3.2020.

¹⁵⁸ Karaganov et al 2020; Kolesnikov 2020d; Zavadskaya 2020.

¹⁵⁹ Karaganov et al 2020, 11-12.

lännen taholta. Näin voidaan varmistaa, että ainakin ulkopoliitikassa Putinin imago maailmanpolitiikan pelintekijänä ja Venäjän historian merkkihenkilönä säilyy.

Epävarmuustekijä 3: vallan vertikaalin toimintakyky kriisitilanteessa

Koronaviruskriisi on tuonut esiin Venäjän poliittiseen järjestelmään sisäänrakennetun paradoksin. Putinin odotetaan toimivan karismaattisena kriisijohtajana, jonka käskyt linjaavat, miten ja mihin resurssit käytetään. Viikoittaiset etätapaamiset, joissa Putin jakaa määräyksiä hallitukselle, aluejohtajille ja federaatiopiirien johdolle, ylläpitävät tätä mielikuvaa. Samanaikaisesti Kremlissä viestitään, että aluetason toimijat tekevät omaa aluetta koskevat päätökset ”itseohjautuvaisuuden” periaatteella. Tällä kaksoispuheella ylläpidetään mielikuvaa Putinista kriisin ulkopuolisena, mutta kuitenkin korvaamattomana päätöksentekijänä.

Ongelmana on, että lojaalisuuden ja eri intressiryhmien välisten sopimusten varaan rakennetun päätöksentekojärjestelmän pitäisi kriisitilanteessa tuottaa konkreettisia ja tehokkaita tuloksia. On huolehdittava suojavälineiden ja lääkkeiden riittävydestä, sairaalahenkilökunnan jaksamisesta ja alueiden ruokahuoltokin on varmistettava. Tammi–helmikuun ajan Venäjän hallituksen operatiivinen esikunta vakuutti julkisuuteen, että varautumistoimiin oli ryhdytty ja että tilanne oli hallinnassa. Maaliskuun puolivälin jälkeen vastuu tästä kaikesta on sysätty Putinin käskyillä aluetason toimijoille, joilta kuitenkin puuttuu tehtävään tarvittavat taloudelliset ja hallinnolliset resurssit.¹⁶⁰ Vaikka näitä puutteita voidaan kompensoida mobilisoimalla valtionyhtiöiden ja muiden keskeisten toimijoiden resurssit, kriisin pitkittyessä ja syventyessä kulissien ylläpito ja toiminnan samanaikainen tehostaminen vaikeutuvat.

¹⁶⁰ Bovt 2020; Kolesnikov 2020c.

5. LOPUKSI

Tässä tutkimusraportissa on kuvattu Venäjän eri viranomaisten ja valtionjohdon reagointia koronaepidemian alkuvaiheessa. Tutkimusanalyysin pohjalta ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta se luo yleiskuvan eri toimijoiden johtosuhteista ja toimintalinjoista. Tämän lisäksi raportin tavoitteena on selkeyttää käsitystä koronakriisin mahdollisista poliittisista vaikutuksista Venäjällä. Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden sekä tutkimusta varten kerätyn aineiston avulla tutkimusraportissa on hahmoteltu kolme keskeistä epävarmuustekijää, joita voidaan hyödyntää koronakriisin poliittisten vaikutusten arvioinnissa.

Tähän mennessä koronakriisi ei ole muuttanut Venäjän poliittisen järjestelmän toimintalogiikkaa. Sen pohjalta voidaan olettaa, että Kreml pyrkii ensisijaisesti varmistamaan, että sen oman aseman kannalta keskeisten toimijoiden lojaalisuus säilyy. Tämä tarkoittaa käytännössä poliittisen eliitin muodostamien ryhmittymien välisen voimatasapainon ylläpitoa myös kriisin aikana ja sen pitkittyessä. Nykyisen järjestelmän legitimaatiota voidaan lisäksi vahvistaa uhkadiskurssin avulla, jolloin eri ryhmittymät asetetaan toisiaan vastaan eikä yhtenäistä, Kremlin toiminnan kyseenalaistavaa tai sille vaihtoehtona esiintyvää vastarintaa pääse syntymään. Sota koronavirusta vastaan voi hetkellisesti yhdistää venäläisiä, mutta onnistuuko palaaminen ”piiritettyyn linnakkeeseen”, jos linnakkeen vahvuus on osoittautunut haavekuvaksi? Kuten monissa muissakin maissa, myös Venäjällä kriisi on tuonut entistä selvemmin esiin yhteiskunnan jakolinjat hyväosaisten ja köyhien välillä.¹⁶¹ Elintason ja resurssien epätasainen jakautuminen on pitkäaikainen ongelma, jonka ratkaisemista voidaan lykätä viranomaiskontrollin ja imagonrakennuksen avulla. Tämä lienee Kremlin ensisijainen ratkaisu tälläkin kertaa. Toisin sanoen vaikka koronavirusepidemia on merkittävä haaste Kremlille, on hyvin mahdollista, että valtionjohto kykenee hallitsemaan tilanteen niin, että sen asema järjestelmän pelisääntöjen laatijana säilyy ja jopa vahvistuu.

Samanaikaisesti on hyvä muistaa, että koronakriisin aikana eri väestöryhmien ja alueiden väliset kehityserot ovat tulleet näkyviin entistä selväpiirteisempinä. Yhteiskunnallinen vakaus voi järkkäytyä, jos elintärkeät toiminnot häiriintyvät merkittävästi. ”Merkittävän häiriötilan” tunnusmerkkien tunnistaminen on kuitenkin Venäjän olosuhteissa vaikeaa. Viralliset tilastot sairastuneiden määrästä tai työttömyydestä eivät välttämättä anna oikeaa kuvaa tilanteesta. Esimerkiksi osa työväestöstä toimii harmaassa taloudessa eikä siten näy virallisissa tilastoissa.¹⁶² Autoritaarisissa hallintojärjestelmissä on lisäksi tyypillistä, että informaatio toimii lojaalisuuden mittarina, eivätkä annetut tiedot kuvaa asioiden todellista tilaa.¹⁶³ Muun muassa näiden tekijöiden johdosta epävarmuus Venäjän poliittisen muutoksen muodosta ja ajankohdasta säilyy.

Tarkemman analyysin tekeminen edellyttää useiden erityyppisten aineistojen ja informaation yhdistämistä. Jatkotutkimuksissa tulisi myös vielä tarkemmin määritellä kes-

¹⁶¹ Martynov 2020.

¹⁶² Galtševa 2019.

¹⁶³ Tähän kiinnittää huomiota myös professori Gel'man arvioidessaan viranomaisten toimintaa koronakriisin aikana. Gel'man 2020.

keisten epävarmuustekijöiden (massarepressioiden mahdollisuuden, Putinin ja poliittisen eliitin julkisuuskuvan hallinnan, hallintojärjestelmän toimintakyvyn) välinen painoarvo analyysissä. Lisäksi tulisi seurata väestön hallinnan teknologioiden ja poliittisen diskurssin rajapinnassa tapahtuvaa liikettä. Muuttuvatko epidemian aikana toteutetut teknologiakokeilut osaksi hallinnon arkipäivää? Voidaan olettaa, että poliittisen johdon tarve kontrolloida sosiaalisen median kirjoittelua entisestään kasvaa. Miten tämä tullaan toteuttamaan ja millaisia vastareaktioita se puolestaan synnyttää? Myös alueellisten erojen mahdollista kärjistymistä tulisi seurata tarkkaan. Nyt toteutettu tutkimusanalyysi luo pohjaa näiden laajojen teemojen tutkimukselle.

LÄHDELUETTELO

Dokumentit

- Hallituksen koordinaationeuvosto 16.3.2020a, Utverždeny položenie o Koordinatinnom sovete pri Pravitelstve po borbe s rasprostraneniem novoj koronavirusnoj infektsii na territorii Rossijskoj Federatsii i ego sostav, <http://government.ru/docs/39160/>.
- Hallituksen operatiivinen esikunta 29.1.2020, O rešenijah po itogam zacedanija operativnogo štaba po po predupreždeniju zavoza i rasprosrnenija novoj koronavirusnoj infektsii na territorii Rossijskoj Federatsii, <http://government.ru/orders/selection/401/39177/>.
- Rospotrebnadzor 2020e, Aktualnaja epidemitšeskaja situatsija v Rossii i mire, https://rospotrebnadzor.ru/region/korono_virus/epid.php.
- Rospotrebnadzor 2020f, Funktsii i polnomotsšija, <https://rospotrebnadzor.ru/region/functions.php>.
- Rospotrebnadzorin johtajan säädös № 2 2020, Postanovlenie ot 24.1.2020 № 2 O dopolnitelnyh meroprijatijah po nedopuščšeniju zavoza I rasprostraneniya novoi koronavirusnoi infektsii, vyzvannoi 2019-nCoV, 24.1.2020, https://rospotrebnadzor.ru/deyatelnost/epidemiological-surveillance/?ELEMENT_ID=13554.
- Venäjän hallitus 30.1.2020b, Prinjato rešenje o vremennom ogranitšenii dviženija tšerez punkty propuskan a otdelnyh utšastkah gosudarsvttennoj granitsy Rossijskoj Federatsii s Kitajskoj Narodnoj Respublikoj, <http://government.ru/docs/38879/>.
- Venäjän hallituksen määräys 650 2020, Rasporjaženie ot 18 marta 2020 goda №650-r, <http://government.ru/docs/39217/>.
- Venäjän hallituksen määräys 634 2020, Rasporjaženie ot 16 marta 2020 goda №634-r, <http://government.ru/docs/39171/>.
- Venäjän hallituksen säädös 285 2020, Postanovlenie ot 14 marta 2020 goda №285, <http://government.ru/docs/39160/>.
- Venäjän hallituksen säädös 304 2007, Postanovlenie Pravitelstva RF ot 21 maja 2007 g. N304 ”O klassifikatsii tšrezvvytšainyh situatsij prorodnogo i tehnogennogo haraktera” (s izmenenijami i dopolnenijami), <https://base.garant.ru/12153609/#friends>.
- Venäjän federaation laki N 98-F3 2020, Federalnyi zakon ot 01.04.2020 № 98-F3 ”O vnesenii izmenenij v otdelnye zakonodatelnye akty Rossijskoi Federatsii po voprosam predupreždenija i likvidatsii tšrezvvytšainyh situatsij”, <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202004010072?index=0&range-Size=1>.

- Venäjän federaation laki N 68-F3 1994 Federalnyi zakon ot 21 dekabnja 1994 g. N 68-F3 "O zaštšite naselenija iterritorij ot tšrezvytšainyh situatsij prirodnoho i tehnogennogo haraktera", <http://ivo.garant.ru/#/document/10107960/paragraph/37619:0>.
- Venäjän presidentti 28.4.2020, Soveštšanie s rukovoditeljami subjektov Federatsii po voprosam protivodeistvija rasprostraneniju koronavirusnoi infektsii, <http://kremlin.ru/events/president/news/63288>.
- Venäjän presidentti 17.4.2020, Soveštšanie o hode stroitelstva i pereprofilirovanija meditsinskih utšerždeni v regionah, <http://kremlin.ru/events/president/news/63212>.
- Venäjän presidentti 8.4.2020, Soveštšanie s glavami regionov po borbe s rasprostraneniem koronavirusa v Rossii, <http://kremlin.ru/events/president/news/63176>.
- Venäjän presidentti 7.4.2020, Soveštšanie po voprosam razvitija situatsii s koronavirusnoj infektsiei i meram po jejo profilaktike, <http://kremlin.ru/events/president/news/63173>.
- Venäjän presidentti 2.4.2020, Obraššenie k graždanam Rossii, <http://kremlin.ru/events/president/news/63133>.
- Venäjän presidentti 25.3.2020, Obraššenie k graždanam Rossii, <http://kremlin.ru/events/president/news/63061>.
- Venäjän presidentin määräys 2020, Rasporjaženie o rabotšei gruppe Gossoveta po protivodeistviju rasprostraneniju koronavirusa, 15.3.2020, <http://www.kremlin.ru/events/president/news/62990>.
- Venäjän presidentin ukaasi 2.4.2020, Ykaz o merah po obespetšeniju sanitarno-epidemiologitšeskogo blagopolutšija naselenija v svjazi s rasprostraneniem koronavirusnoi infektsii, <http://kremlin.ru/acts/news/63134>.
- Venäjän ulkoministeriö 24.3.2020, Foreign Ministry Statement, https://www.mid.ru/web/guest/about/social_organizations/association/-/asset_publisher/w6CkLeKcy2bQ/content/id/4092082?p_p_id=101_INSTANCE_w6CkLeKcy2bQ&_101_INSTANCE_w6CkLeKcy2bQ_languageId=en_GB
- Venäjän turvallisuusneuvosto 30.3.2020, Obraššenie Zamestitelja Predsedatelja Soveta Bezopasnosti D. Medvedeva k graždanam Rossii, <http://www.scrf.gov.ru/news/allnews/2765/>.
- WHO 2020, "Novel Coronavirus(2019-nCoV)", *Situation Report 1*, 21.1.2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200121-sitrep-1-2019-ncov.pdf?sfvrsn=20a99c10_4.

Tutkimuskirjallisuus

- Bovt, Georgy 2020, "Can Russia's Power Vertical deal with a pandemic?", *Riddle*, 13.4.2020. <https://www.ridl.io/en/can-russia-s-power-vertical-deal-with-a-pandemic/>.
- Center for Current Policy 2020a, "Uiti nelzja ostatsja", 21.2.2020, <http://cpkr.ru/issledovaniya/budushchee/uyti-nelzja-ostatsya/>.
- Center for Current Policy 2020b, "10 riskov pandemii koronavirusa dlja rossijskoi politiki", 23.3.2020, <http://cpkr.ru/issledovaniya/vnutrennyaya-politika/10-riskov-pandemii-koronavirusa-dlya-rossiyskoy-politiki/>.
- Center for Current Policy 2020c, "Klaviaturnyi protest", 27.4.2020, <http://cpkr.ru/issledovaniya/budushchee/klaviaturnyy-protest/>.
- Entman, Robert 1993, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Gel'man, Vladimir 2020, "The Russian coronavirus test", *Riddle.io*, 20.5.2020, <https://www.ridl.io/en/the-russian-coronavirus-test/>.
- Gel'man, Vladimir 2018, "Bringing actors back in: political choices and sources of post-Soviet regime dynamics", *Post-Soviet Affairs*, 34:5, 282-296.
- Gel'man, Vladimir 2016, "The Politics of Fear: How Russia's Rulers Counter their Rivals", *Russian Politics* 1, 27-45.
- Galeotti, Mark 2020, "If Putin Wants to Use the Military Against the Coronavirus, He'll Need to Trust His Governors or Step up Himself", *Moscow Times*, 14.4.2020, <https://www.themoscowtimes.com/2020/04/14/if-putin-wants-to-use-the-military-against-covid-hell-need-either-to-trust-his-governors-or-step-up-himself-a69982>.
- Gorbacheva, Elena 2020, "Social distancing under autocracy: how pandemic changes protest in Russia?", *University of Helsinki*, 2.4.2020, <https://blogs.helsinki.fi/elmarb-project/2020/04/02/social-distancing-under-autocracy-how-pandemic-changes-protest-in-russia/>.
- Gudkov, Lev (2011), "The Nature of 'Putinism'", *Russian Social Science Review*, 52(6), 21-47.
- Karaganov, Sergei, Dmitry Suslov, Yevgeny A. Primakov, Igor A. Makarov, Larisa D. Popovich 2020, *Protecting Peace, Earth, and Freedom of Choice for all Countries. New Ideas for Russia's Foreign Policy*, Report of the Higher School of Economics, National Research University, <https://conf.hse.ru/mirror/pubs/share/364814708.pdf>.
- Kolesnikov, Andrei 2020a, "Are Russian's Finally Sick of Putin?", *Carnegie Moscow Center*, 7.4.2020, <https://carnegie.ru/commentary/81485>.
- Kolesnikov, Andrei 2020b, "The Eternal Putin", *Project Syndicate*, 16.3.2020, <https://carnegie.ru/2020/03/16/eternal-putin-pub-81290>.

- Kolesnikov, Andrei 2020c, ”Šest krizisov vlasti”, *Vedomosti*, 15.4.2020, <https://carnegie.ru/2020/04/15/ru-pub-81570>.
- Kolesnikov, Andrei 2020d, ”Potšemu reiting odobdenija Putina bjot antirekordy”, *Carnegie Moscow Center*, 7.5.2020, <https://carnegie.ru/commentary/81735>.
- Krastev, Ivan and Gleb Pavlovsky 2018, ”The Arrival of Post-Putin Russia”, *European Council on Foreign Relations*, 1.3.2018, https://www.ecfr.eu/publications/summary/the_arrival_of_post_putin_russia.
- Mikkola, Olli-Matti ja Katri Pynnöniemi 2016, Venäjän nollasummapelin valtapoliitikka, kirjassa Blombergs, Fred (ed.) Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohia, *Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisusarja 1: Tutkimuksia* No. 4, Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 2016, <http://www.doria.fi/handle/10024/124431>.
- Nelson, Lynn D. ja Irina Y. Kuzes 2003, ”Political and Economic Coordination in Russia’s Federal District Reform: A Study of Four Regions”, *Europe-Asia Studies* 55(4): 507-520.
- Pavlovsky, Gleb 2016, ”Russian Politics under Putin: The System will Outlast the Master”, *Foreign Affairs*, 95(3): 10-18.
- Petrov, Nikolai 2016, ”Putin’s Downfall: the Coming Crisis of the Russian Regime”, *European Council on Foreign Relations*, 19.4.2016, https://www.ecfr.eu/publications/summary/putins_downfall_the_coming_crisis_of_the_russian_regime7006.
- Petrov, Nikolai 2011, ”The Political Mechanics of the Russian Regime”, *Russian Politics and Law*, 49(2): 34-69.
- Petrov, Nikolai 2002, ”Seven Faces of Putin’s Russia: Federal Districts as the New Level of State-Territorial Composition”, *Security Dialogue*, 33(1): 73-91.
- Pynnöniemi, Katri 2019, ”Surkov and the Three Pillars of Putinism”, *Aleksanteri Insight*, 24.4.2019, <https://www.helsinki.fi/en/news/society-economy/surkov-and-the-three-pillars-of-putinism>.
- Semenov, Andrei 2020, ”Taming the Leviathan. How Russian’s Learn to Counter the State”, *Ponars Eurasia Policy Memo*, No. 639: 1-5.
- Simola, Heli 2020, *Venäjän talous koronan kourissa*, Bofit Policy Brief 7/2020, <https://helda.helsinki.fi/bof/handle/123456789/17043>.
- Shevtsova, Lilia 2020, ”Coronavirus Test for Russia”, *The American Interest*, 5.5.2020, <https://www.the-american-interest.com/2020/05/05/the-coronavirus-test-for-russia/>.
- Sorbale, Aleksei 2020, ”Bad or better governance in Russia’s regions: do governors deserve the blame?”, *Ridl.io*, 19.5.2020, <https://www.ridl.io/en/bad-or-better-governance-in-russia-s-regions-do-governors-deserve-the-blame/>.

- Surkov, Vladislav 2019, "Dolgoe gosudarstvo Putina", *Nezavisimaya Gazeta*, 11.2.2019, http://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html?print=Y.
- Violier, Victor 2017, "The Militarization Theory in Post-Soviet Russia: Dispelling the Pathological Look at Political and Administrative Elites", In Wejnert, Barbara and Paolo Perigi (eds), *Research in Political Sociology*, 24: 191-213.
- Višnevetskaja, Julija 2019, "Vyživanie. Sotsiolog Simon Kordonskij o Putine i novyh coclovijah", *Radio Svoboda*, 14.7.2019, <https://www.svoboda.org/a/30054034.html>.
- Zakem, Vera, Paul Saunders, Umida Hashimova, P. Katheleen Hammerberg 2018, "Mapping Russian Media Network: Media's Role in Russian Foreign Policy and Decision-making", *CNA*, https://www.cna.org/cna_files/pdf/DRM-2017-U-015367-3Rev.pdf.
- Zavadskaya, Margarita 2020, "Shifting the blame: does Covid-19 undermine political support for Putin?", *University of Helsinki*, 9.5.2020, <https://blogs.helsinki.fi/elmarb-project/2020/04/09/shifting-the-blame-does-covid-19-undermine-political-support-for-putin/>.

Media-aineisto

- Aittokoski, Heikki 2019, "Venäjän valtiontelevisiossa esiteltiin ydinaseiskujen kohteita Yhdysvalloissa", *Helsingin Sanomat*, 25.2.2019, <https://www.hs.fi/ulko-maat/art-2000006014247.html>.
- Amur Info 2020, "Gubernatory srazy tšetyrjoh rossijskih regionov podali v ostavku posle obraščenija prezidenta", *Amur Info*, 3.4.2020, <https://www.amur.info/news/2020/04/03/170482>.
- Buranov Ivan, Mišina Valerija & Vladimir Heifets 2020, "Koronavirusnaja inspekt-sija – V Moskve vveden "režim povyšennoi gotovnosti" dlja graždan i rabota-datelei", *Kommersant*, 6.3.2020, <https://www.kommersant.ru/doc/4277530>.
- Butrin, Dmitri 2020, "Makroekpidemitišeskaja politika: Kak pravitelstvo gotovit stranu k trudu i oborone ot koronavirusa", *Kommersant*, 23.3.2020, <https://www.kommersant.ru/doc/4299264>.
- France24.com 2020, "Moscow rolls out tracking app to ensure self-discipline during coronavirus lockdown", *France24.com*, 1.4.2020, <https://www.france24.com/en/20200401-moscow-rolls-out-tracking-app-to-ensure-self-discipline-during-coronavirus-lockdown>.
- Galtševa, Anna 2019, "Rosstat soobščil o roste neformalnoi zanjatosti v Rossii", *RBC*, 5.9.2019, <https://www.rbc.ru/economics/05/09/2019/5d6e74fb9a794709eeba4f8c>.

- Hakala, Pekka 2014, "Television propagandatsaari sai kunniamitalin Venäjällä", *Helsingin Sanomat*, 4.3.2014, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002714093.html>.
- Hakala, Pekka 2020, "Venäjän kaikki koronavirusnäytteet tutkitaan yhdessä paikassa Siperiassa – Lääkärit ja tutkijat eivät luota tuloksiin", *Helsingin Sanomat*, 19.3.2020, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006445377.html>.
- Ilyushina, Mary 2020, "Moscow rolls out digital tracking to enforce lockdown. Critics dup it a 'cyber Gulag'", *CNN*, 14.4.2020, <https://edition.cnn.com/2020/04/14/world/moscow-cyber-tracking-qr-code-intl/index.html>.
- Interfax 2020a, "V Moskve sistema iskustvennogo intellekta budet vyjavljat koronavirus", *Interfax*, 28.4.2020, <https://www.interfax.ru/moscow/706492>.
- Interfax 2020b, "Informatyonnyj tsentr po monitoringu situatsii s koronavirusom otkrylja v Moskve", *Interfax*, 17.3.2020, <https://realty.interfax.ru/ru/news/articles/115850/>.
- Izvestija 2020a, "MTŠC Rossii okažet humanitarnuju pomoštš serbskim požarnym", *Izvestija*, 14.4.2020, <https://iz.ru/999550/2020-04-14/mchs-rossii-dostavit-v-serbiiu-sredstva-zashchity-ot-koronavirusa>.
- Izvestija 2020b, "Stalo izvestno o sostojanii evakuirovannyh c Diamond Princess v Kazan rossijan", *Izvestija*, 2.3.2020, <https://iz.ru/982259/2020-03-02/stalo-izvestno-o-sostojanii-evakuirovannykh-s-diamond-princess-v-kazan-rossii>.
- Izvestija 2020c, "V Moskve zaveršena dezinfektsija vseh vokzalov", *Izvestija*, 22.4.2020, <https://iz.ru/1003055/2020-04-22/v-moskve-zavershena-dezinfektsia-vsekh-vokzalov>.
- Izvestija 2020d, "Putin podpisal zakon o prave pravitelstva vvodit režim TŠS", *Izvestija*, 1.4.2020, <https://iz.ru/994519/2020-04-01/putin-podpisal-zakon-o-prave-pravitelstva-vvodit-rezhim-chs>.
- Kolesnikov, Andrei 2020e, "Zatvornik Novo-Ogarjeva", *The New Times*, 13.04.2020, <https://newtimes.ru/articles/detail/193109>.
- Kommersant 2020a, "Glava Rospotrebnadzora objazala proverit na koronavirus vseh vernuvšihja iz Jevropy", *Kommersant*, 17.3.2020, <https://www.kommersant.ru/doc/4291590>.
- Kommersant 2020b, "MTŠC priostanovilo proverki protivopožarnogo sostojanija objektov do 1 maja", *Kommersant*, 20.3.2020, <https://www.kommersant.ru/doc/4298482>.

- Lavrov, Sergei 25.4.2020, "Foreign Minister Sergey Lavrov's answers to questions at Bolshaya Igra (Great Game) talk show on Channel One", *Channel One*, https://www.mid.ru/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/4105593?p_p_id=101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3&_101_INSTANCE_xK1BhB2bUjd3_languageId=en_GB.
- Lenta.ru 2020a, "Samoljot MTŠC Rossii s humanitarnoi pomoščju vyletel v Kitai", *Lenta.ru*, 8.2.2020, <https://lenta.ru/news/2020/02/08/mchs/>.
- Lenta.ru 2020b, "Mišustin nadelil MTŠC I Rosgvardiju pravom štrafovat za nesobljudenie režima TŠS", *Lenta.ru*, 13.4.2020, <https://lenta.ru/news/2020/04/13/fines/>.
- Lindell, Dada & Damir Janaev 2020, "Aprelskie tezisy: o tšem Putin govoril v poslednih obraščšenijah k rossijanam", *RBC*, 1.5.2020, <https://www.rbc.ru/politics/01/05/2020/5eaacf269a7947db0c5b68da?from=center>.
- Maltseva, Jelena 2020, "MTŠC budet štrafovat narušitelei samoizoljatsii", *Ura.ru*, 28.4.2020, <https://ura.news/news/1052429651>.
- Martynov, Kirill 2020, "Svojeobraznaja tragedija diktatury", *Echo Moskvy*, 14.4.2020, <https://echo.msk.ru/blog/kirillmartyn/2624654-echo/>.
- Mikkonen, Erkkka 2020, "Erkkka Mikkonen: Venäjän todellista tautitilannetta ei tiedä edes Putin", *Yle Uutiset*, 24.4.2020, <https://yle.fi/uutiset/3-11317662>.
- Mukhametshina, Yelena 2020, "Putin Fatigue", *Vedomosti*, 12.2.2020, tiivistetty tekstistä *The Current Digest*, Vol. 72(7), 11-12.
- Naumov, Aleksei & Aleksandr Voronov 2020, "Kitaiskij virus stanovitsa mirovym", *Kommersant*, 28.1.2020, <https://www.kommersant.ru/doc/4234567>.
- Nemtsova, Anna 2020, "Vladimir Putin is in Deep Trouble", *Daily Beast*, 19.5.2020, <https://www.thedailybeast.com/russian-president-vladimir-putin-is-in-some-deep-trouble>.
- Osborn, Andrew 2019, "After Putin's warning, Russian TV lists nuclear targets in U.S.", *Reuters*, 25.2.2019, <https://www.reuters.com/article/us-usa-nuclear-russia/after-putins-warning-russian-tv-lists-nuclear-targets-in-u-s-idUSKCN1QE1DM>.
- Ria novosti 2020a, "Peskov objasnil tsel nerabotšei nedely", *Ria novosti*, 27.3.2020, <https://ria.ru/20200327/1569243405.html>.
- Ria novosti 2020b, "Sobjanin prizval gotovitsja k problemam iz-za koronavirusa", *Ria novosti*, 24.3.2020, <https://ria.ru/20200324/1569082802.html>.
- Ria novosti 2020c, "V Peterburge sozdali štab po kontrolju za rasprostraneniem koronavirusa", *Ria novosti*, 4.2.2020, <https://ria.ru/20200204/1564253068.html>.

- Ria novosti 2020d, "Po vsej Rossii vveli režim povyšennoi gotovnosti iz-za koronavirusa", *Ria novosti*, 20.3.2020, <https://ria.ru/20200320/1568916103.html>.
- Rustamova, Farida & Andrei Pertsev 2020, "Daže slovo "karantin" starajutsja ne upotrebljat' – Kak prezident i pravitelstvo perekladyvajut drug na druga otvetstvennost v borbe s koronavirusom", *Meduza*, 1.4.2020, <https://meduza.io/feature/2020/04/01/dazhe-slovo-karantin-starayutsya-ne-upotrebyat>.
- Sauer, Pjort 2020, "Moscow Sees 20% Surge in Mortality in April: Official Data", *Moscow Times*, 11.5.2020, <https://www.themoscowtimes.com/2020/05/10/moscow-sees-20-surge-in-mortality-in-april-official-data-a70235>.
- Solopov, Maksim 2020, "Potšemu v Rossii do sih por ne objavili režim tšrez-vyjšainoi situatsii – i kak jeho budut vvodit v bližaišeje vremja", *Meduza*, 31.3.2020, <https://meduza.io/feature/2020/03/31/pochemu-v-rossii-do-sih-por-ne-ob-yavili-rezhim-chrezvychaynoy-situatsii-i-kak-ego-budut-vvodit-v-blizhayshee-vremya>.
- Tass 2020a, "Obraštšenie Vladimira Putina k rossijanam. Polnyi tekst", *Tass*, 28.4.2020, <https://tass.ru/obschestvo/8357523>.
- Tass 2020b, "V Zabaikalskom kraje sozdali situatsionnyi tsentr po koronavirusu", *Tass*, 30.1.2020, <https://tass.ru/obschestvo/7640977>.
- Tass 2020c, "Mišustin prizval rasprostranit prinjatye v Moskve žestokie mery vo vseh regionah", *Tass*, 27.3.2020, <https://tass.ru/ekonomika/8095581>.
- Tass 2020d, "Tšto oznatšaet vvedenie režima povyšennoi gotovnosti", *Tass*, 6.3.2020, <https://tass.ru/info/7916433>.
- Tass 2020e, "20 questions with Vladimir Putin", *Tass* erikoisprojekti, <https://putin.tass.ru/en>.
- Tkatšov, Ivan 2020, "Sniženie VVP Rossii v nerabotšem aprele dostiglo 28% Dve tretii padenija prišlos na karantin, tret – na nadenie neftjanyh tsen", *RBC*, 19.5.2020, <https://www.rbc.ru/economics/19/05/2020/5ec1a2bb9a79471ed0de4175?from=center>.
- Titko, Alisa 2020, "Iz Bangkoka v Šeremetjevo priletel passažir c podezreniem na koronavirus: Y nego temperatura 38,5", *Komosmolskaja pravda*, 31.1.2020, <https://www.kp.by/daily/27086.7/4158003/>.
- Tšernenko, Elena 2020, "Eksperiment horošo sebja zarekomendoval': Zamglavy MID RF Jevgeni Ivanov – o novovvedenijah v vizovoj politike Rossii", *Kommersant*, 6.2.2020, <https://www.kommersant.ru/doc/4243272?query=%D0%9E%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%B1%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%BF%D1>

%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8E%20%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%B0%20%D0%B8%20%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%B8.

Vesti nedeli 2020, O peredače <https://vesti7.ru/episode/10-05-2020/>.

Vesti nedeli 3.5.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2266951/video_id/2295732/.

Vesti nedeli 26.4.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2265190/video_id/2293776/.

Vesti nedeli 19.4.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2263441/video_id/2291676/viewtype/picture/.

Vesti nedeli 12.4.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2261711/video_id/2289710/.

Vesti nedeli 5.4.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2259860/video_id/2287628/.

Vesti nedeli 29.3.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2258147/video_id/2285601/viewtype/picture/.

Vesti nedeli 22.3.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2256355/video_id/2283247/.

Vesti nedeli 15.3.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2254422/video_id/2280739/.

Vesti nedeli 8.3.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2252760/video_id/2278781/.

Vesti nedeli 1.3.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2251036/video_id/2276563/.

Vesti nedeli 23.2.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2249323/video_id/2274631/viewtype/picture/.

Vesti nedeli 16.2.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2247408/video_id/2272449/.

Vesti nedeli 9.2.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2245515/video_id/2270219/.

- Vesti nedeli 2.2.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2243297/video_id/2268037/.
- Vesti nedeli 26.1.2020, https://russia.tv/video/show/brand_id/5206/episode_id/2240460/video_id/2265606/.
- Volkov, Leonid 2020, "Leonid Volkov: Potšemu Rossija ne spravilas?", *Novoe Vremya*, 4.5.2020, <https://newtimes.ru/articles/detail/193892>.
- Yong, Ed 2020, "Why the Coronavirus Is So Confusing", *The Atlantic Daily*, 29.4.2020, <https://www.theatlantic.com/health/archive/2020/04/pandemic-confusing-uncertainty/610819/?fbclid=IwAR3CfSZNizWXXLg2-m6pw7r9kVzcKAlJh2C6JZ3Q1dTHpVPM0mDYQWhgj38>.

Viranomaisten tiedotteet

- Hallituksen koordinaationeuvosto 16.3.2020b, Pervoe zasedanie Koordinatsionnogo soveta pri Pravitelstve po borbe s rasprostraneniem novoj koronavirusnoj infektsii na territorii Rossijskoj Federatsii, <http://government.ru/news/39164/>.
- Hallituksen koordinaationeuvosto 14.3.2020, Mihail Mišustin vozglavil Koordinatsionnyj sovet po borbe s koronavirusom, <http://government.ru/news/39151/>.
- Hätätilaministeriö 2020c, Psihologi MTŠC Rossii utšastvujut v rabote "gorjatšei linii" po koronavirusu, 3.4.2020, <https://www.mchs.gov.ru/deyatelnost/press-centr/covid-19/4121944>.
- Hätätilaministeriö 2020d, Spasatelnye tsentry MTŠC Rossii provodjat dezinfektsiju objektov sotsialnoi infrastruktury, 20.4.2020, <https://www.mchs.gov.ru/deyatelnost/press-centr/covid-19/4136460>.
- Hätätilaministeriö 2020e, V MTŠC Rossii provodjatsja profilaktičeskie meroprijatija po nedopuštšeni ju rasprostraneni ja virusnyh infektsij (video), 1.4.2020, <https://www.mchs.gov.ru/deyatelnost/press-centr/novosti/4120935>.
- Taka-Baikalin aluehallinto 27.1.2020, V Zabaikale vveden režim povyšennoi gotovnosti, <https://75.ru/news/140410>.
- Venäjän federaation hallitus 22.4.2020, Zasedanie prezidiuma Koordinatsionnogo soveta pri Pravitelstve po borbe s rasprostraneniem novoi koronavirusnoi infektsii na territorii Rossijskoi Federatsii, <http://government.ru/news/39542/>.
- Venäjän federaation hallitus 14.3.2020, Mihail Mišustin vozglavil Koordinatsionnyj sovet po borbe s koronavirusom, <http://government.ru/news/39151/>.
- Venäjän federaation hallitus 26.2.2020, Brifing Tatjany Golikovoi i rukovoditelja Rospotrebnadzora Anny Popovoi po zaveršeni i zasedani ja operativnogo štaba po predupreždeni ju zavoza i rasprostraneni ja novoi koronavirusnoi infektsii na territorii Rossii, <http://government.ru/news/39028/>.

- Venäjän hallitus 27.4.2020, Operativnoe soveštšanie s vitse-premjerami, <http://government.ru/news/39581/>.
- Venäjän hallitus 23.4.2020, Zasedanie Pravitelstva, <http://government.ru/news/39553/>.
- Venäjän hallitus 3.4.2020, Sovmestnoe zasedanie prezidiuma Koordinatsionnogo so-
veta i rabotšei gruppy Gossoveta po protivodeistviju rasprostraneniu ko-
ronavirusnoi infektsii, <http://government.ru/news/39356/>.
- Venäjän hallitus 30.1.2020a, Zasedanie Pravitelstva, <http://government.ru/news/38878/>.
- Venäjän hallitus 29.1.2020, Mihail Mišustin utverdil sostav operativnogo štaba po
predupreždeniju zavoza i rasprostraneniya novoj koronavirusnoj infektsii na
territorii Rossii, <http://government.ru/news/38865/>.
- Venäjän hallitus 27.1.2020, Soveštšanie po voprosam profilaktiki i kontrolja za ras-
prostraneniem koronavirusnoj infektsii, <http://government.ru/news/38850/>.
- Venäjän presidentti 19.5.2020, Vladimir Putin provjol soveštšanie po voprosam rea-
lizatsii ranee prinjatyh mer po podderžke ekonomiki i sotsialnoi sfery,
<http://www.kremlin.ru/events/president/news/63369>.
- Venäjän presidentti 28.4.2020, Soveštšanie s rukovoditelijami subjektov Federatsii po
voprosam protivodeistvija rasprostraneniu koronavirusnoi infektsii,
<http://kremlin.ru/events/president/news/63288>.
- Venäjän presidentti 15.4.2020, Soveštšanie s tšlenami Pravitelstva, <http://kremlin.ru/events/president/news/63204>.
- Venäjän presidentti 8.4.2020, Soveštšanie s glavami regionov po borbe s rasprostra-
nenijem koronavirusa v Rossii, <http://kremlin.ru/events/president/news/63176>.
- Venäjän presidentti 24.3.2020a, Soveštšanie o merah po borbe s rasprostraneniem
koronavirusa v Rossii, <http://kremlin.ru/events/president/news/63053>.
- Venäjän presidentti 24.3.2020b, Soveštšanie o merah po podderžke ekonomiki,
<http://kremlin.ru/events/president/news/63058>.
- Venäjän presidentti 24.3.2020c, Osmotr bolnitsy v Kommunarke, <http://kremlin.ru/events/president/news/63054>.
- Venäjän presidentti 17.3.2020, Poseštšenie tsentra po monitoringu situatsii s ko-
ronavirusom, <http://kremlin.ru/events/president/news/62999>.
- Venäjän presidentti 4.3.2020, Soveštšanie s tšlenami Pravitelstva, <http://kremlin.ru/events/president/news/62930>.
- Venäjän presidentti 29.1.2020, Soveštšanie o merah po borbe s rasprostraneniem
koronavirusa v Rossii, <http://kremlin.ru/events/president/news/62691>.

Venäjän presidentin täysivaltainen edustaja Eteläisessä federaatiopiirissä 2020, Polnomotšnym predstavitelem Prezidenta Rossijskoi Federatsii v Južnom federalnom okruge Vladimirom Ustinovym sozdana rabotšaja gruppа po protivodeistviju rasprostraneniju koronavirusnoi infektsii (COVID-19), 31.3.2020, <http://ufo.gov.ru/press/events/1582/>.

Venäjän presidentin täysivaltainen edustaja Siperian federaatiopiirissä 2020, Sozdan koordinatsionnyi štab pri polnomotšnom predstavitele po predupreždeniju i borbe s rasprostraneniem novoi koronavirusnoi infektsii, 24.3.2020, <http://sfo.gov.ru/press/novosti/10925/>.

Venäjän turvallisuusneuvosto 14.2.2020, D. Medvedev provel soveščanie po voprosam protivodeistvija koronavirusnoi infektsii, <http://www.scrf.gov.ru/news/allnews/2727/>.

Internet-lähteet

Hallituksen operatiivinen esikunta 2020, Operativnyj štab po predupreždeniju zavoza i rasprostraneniya novoj koronavirusnoj infektsii na territorii Rossijskoj Federatsii, <http://government.ru/department/556/events/>.

Hätätilaministeriö 2020a, O Ministerstve, <https://www.mchs.gov.ru/ministerstvo/o-ministerstve>.

Hätätilaministeriö 2020b, Glavnye upravlenija MTŠC Rossii po subjektam Rossijskoi Federatsii, <https://www.mchs.gov.ru/ministerstvo/glavnye-upravleniya-po-subektam-rossiyskoy-federacii>.

Hätätilaministeriö 2020f, Profilaktika koronavirusnoi infektsii, <https://www.mchs.gov.ru/deyatelnost/bezopasnost-grazhdan/profilaktika-koronavirusnoy-infekcii-6>.

Hätätilaministeriö 2020g, Atlas riskov i ugroz, <https://atlas.mchs.ru/#/open-covid>.

Hätätilaministeriö 2020h, Zaščita naselenija i territorij ot tšrezvyčšainyh situatsij, <https://www.mchs.gov.ru/deyatelnost/zashchita-naseleniya-i-territoriy-ot-chrezvyčajnyh-situacij>.

Rospotrebnadzor 2020a, Upravlenija Rospotrebnadzora po subjektam Rossijskoj Federatsii, https://rospotrebnadzor.ru/region/structure/str_uprav.php.

Rospotrebnadzor 2020b, Sanepidslužby ministerstv i vedomstv, https://rospotrebnadzor.ru/region/structure/str_vedom.php.

Rospotrebnadzor 2020c, Nautšye organisatsii, https://rospotrebnadzor.ru/region/structure/str_nii.php.

Rospotrebnadzor 2020d, Covid-19 Koronavirus: Informatsija dlja graždan, https://rospotrebnadzor.ru/about/info/news_time/news_details.php?ELEMENT_ID=13566.

Rospotrebnadzor 2020g, O vspyške zabojevanija v tsentralnom Kitae, vyzvannogo novym koronavirusom, https://www.rospotrebnadzor.ru/about/info/news/news_details.php?ELEMENT_ID=13447.

Sobjanin, Sergei 2020, "Koronavirus. Rasskazyvaju o prinjatyh merah", Sait Sergeja Sobjanina, 28.1.2020, <https://www.sobyanin.ru/koronavirus-rasskazyvayu-o-prinyatyh-merah>.

Stopkoronavirus.rf 2020, Mery Pravitelstva RF, <https://стопкоронавирус.рф/what-is-done/measures/>.

Venäjän hallitus 2020, COVID-19. Mery pravitelstva po borbe s koronavirusnoi infektsiei i podderžke ekonomiki, <http://government.ru/rugovclassifier/883/events/>.

LIITTEET

Liite 1: Venäjänkieliset nimilistat

OPERATIIVINEN ESIKUNTA

- Голикова Т.А. (Заместитель Председателя Правительства Российской Федерации - председатель штаба)
- Попова А.Ю. (руководитель Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека - заместитель председателя штаба)
- Кривонос О.В. (заместитель Руководителя Аппарата Правительства Российской Федерации - ответственный секретарь штаба)
- Горовой А.В. (первый заместитель Министра внутренних дел Российской Федерации)
- Данкверт С.А. (руководитель Федеральной службы по ветеринарному и фитосанитарному надзору)
- Дитрих Е.И. (Министр транспорта Российской Федерации)
- Зиничев Е.Н. (Министр Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий)
- Левин А.А. (заместитель Руководителя Аппарата Правительства Российской Федерации)
- Моргулов И.В. (заместитель Министра иностранных дел Российской Федерации)
- Моряков А.М. (заместитель директора Службы внешней разведки Российской Федерации)
- Мурашко М.А. (Министр здравоохранения Российской Федерации)
- Савельев В.Г. (генеральный директор публичного акционерного общества "Аэрофлот – российские авиалинии")

KOORDINAATIONEUVOSTO

Члены Координационного совета - президиум Координационного совета

- Мишустин М.В., Председатель Правительства Российской Федерации (председатель Координационного совета, президиума Координационного совета)
- Белоусов А.Р., Первый заместитель Председателя Правительства Российской Федерации (заместитель председателя Координационного совета)
- Голикова Т.А., Заместитель Председателя Правительства Российской Федерации (заместитель председателя Координационного совета)
- Чернышенко Д.Н., Заместитель Председателя Правительства Российской Федерации (заместитель председателя Координационного совета - ответственный секретарь Координационного совета)

- Григоренко Д.Ю., Заместитель Председателя Правительства Российской Федерации -Руководитель Аппарата Правительства Российской Федерации
- Силуанов А.Г., Министр финансов Российской Федерации

Члены Координационного совета

- Собянин С.С., Мэр Москвы (первый заместитель председателя Координационного совета)
- Бортников А.В., директор Федеральной службы безопасности Российской Федерации
- Булавин В.И., руководитель Федеральной таможенной службы
- Булгаков Д.В., заместитель Министра обороны Российской Федерации
- Воробьев А.Ю., Губернатор Московской области
- Гогин Д.Ю., руководитель Федерального агентства по государственным резервам
- Данкверт С.А., руководитель Федеральной службы по ветеринарному и фитосанитарному надзору
- Дитрих Е.И., Министр транспорта Российской Федерации
- Дмитриев К.А., генеральный директор акционерного общества "Управляющая компания Российского Фонда Прямых Инвестиций" (по согласованию)
- Жуков А.Д., Первый заместитель Председателя Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации (по согласованию)
- Журавлев Н.А., заместитель Председателя Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации (по согласованию)
- Зиничев Е.Н., Министр Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий
- Золотов В.В., директор Федеральной службы войск национальной гвардии Российской Федерации -главнокомандующий войсками национальной гвардии Российской Федерации
- Колокольцев В.А., Министр внутренних дел Российской Федерации
- Краснов И.В., Генеральный прокурор Российской Федерации (по согласованию)
- Кривонос О.В., заместитель Руководителя Аппарата Правительства Российской Федерации
- Левин А.А., заместитель Руководителя Аппарата Правительства Российской Федерации
- Мантуров Д.В., Министр промышленности и торговли Российской Федерации
- Моргулов И.В., заместитель Министра иностранных дел Российской Федерации
- Мурашко М.А., Министр здравоохранения Российской Федерации
- Набиуллина Э.С., Председатель Центрального банка Российской Федерации (по согласованию)

- Нарышкин С.Е., директор Службы внешней разведки Российской Федерации
- Орешкин М.С., помощник Президента Российской Федерации (по согласованию)
- Патрушев Д.Н., Министр сельского хозяйства Российской Федерации
- Попова А.Ю., руководитель Федеральной службы по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека
- Решетников М.Г., Министр экономического развития Российской Федерации
- Сидоренко В.В., первый заместитель Руководителя Аппарата Правительства Российской Федерации
- Скворцова В.И., руководитель Федерального медико-биологического агентства

VALTIOLLISEN NEUVOSTON KORONAVIRUSTYÖRYHMÄ

- Собянин С.С. – мэр Москвы (руководитель рабочей группы, по согласованию)
- Белоусов А.Р. – Первый заместитель Председателя Правительства Российской Федерации, заместитель председателя Координационного совета по борьбе с коронавирусом
- Булавин В.И. – руководитель ФТС России
- Голикова Т.А. – Заместитель Председателя Правительства Российской Федерации, заместитель председателя Координационного совета по борьбе с коронавирусом
- Горовой А.В. – первый заместитель Министра внутренних дел Российской Федерации
- Гурович А.М. – заместитель Министра Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий
- Данкверт С.А. – руководитель Россельхознадзора
- Дитрих Е.И. – Министр транспорта Российской Федерации
- Иванов Т.В. – заместитель Министра обороны Российской Федерации
- Кулишов В.Г. – первый заместитель директора – руководитель Пограничной службы Федеральной службы безопасности Российской Федерации
- Левитин И.Е. – помощник Президента Российской Федерации
- Мантуров Д.В. – Министр промышленности и торговли Российской Федерации
- Моргулов И.В. – заместитель Министра иностранных дел Российской Федерации
- Мурашко М.А. – Министр здравоохранения Российской Федерации
- Попова А.Ю. – руководитель Роспотребнадзора

- Скворцова В.И. – руководитель ФМБА России
- Смирнов А.Ю. – начальник Управления Президента Российской Федерации по общественным связям и коммуникациям
- Чернышенко Д.Н. – Заместитель Председателя Правительства Российской Федерации, заместитель председателя Координационного совета по борьбе с коронавирусом
- Ярин А.В. – начальник Управления Президента Российской Федерации по внутренней политике

Liite 2: Aluetason reagointi

Toimija	Valmiustilan ko- hottaminen	Perustettu ryhmä tilanteen hoitoon	Ihmisten liikkumisen ra- joittaminen	Lähteet
Federaatiotason päätökset	Ei päätöstä. Alueet ovat itse määritelleet valmiustilan nostosta (режим повышенной готовности)	29.1.2020 Operatiivinen esikunta hallituksen yhteyteen. Käsky perustamisesta annettu 27.1.2020 14.3.2020 Koordinaati- oneuvosto hallituksen yhteyteen	29.1.2020 Venäjän Kaukoidän raja- liikennettä rajoitetaan. 11.3.2020 alkaen Liikkumista Euroopasta rajoitetaan, lopulta ulkomaalaisten pääsy maahan estetään 18.3.2020 alkaen.	Ryhmän perustaminen: http://government.ru/info/39357/ http://government.ru/news/38850/ http://government.ru/news/39151/ Liikkuvuuden rajoittaminen: http://government.ru/orders/selection/401/39177/ http://government.ru/news/39123/ http://government.ru/docs/39140/ http://government.ru/news/39172/
Moskova	6.3.2020 Pormestarin ukasilla	28.1.2020 Pormestari kertoo operatiivisen esikunnan perustamisesta	29.3.2020 Määräys kotona pysymisestä (режим самоизоляции)	Valmiustilan kohottaminen: https://www.kommersant.ru/doc/4277530 Ryhmän perustaminen: https://www.sobyanin.ru/koronavirus-rasskazyvayu-o-prinyatyh-meh-rah Liikkuvuuden rajoittaminen: https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2020/03/30/826618-ukaz-sobyanina
Pietari	13.3.2020 Kuvernöörin säädöksellä (постановление)	4.2.2020 Operatiivinen esikunta	30.3.2020 Määräys kotona pysymisestä (режим полной самоизоляции)	Valmiustilan kohottaminen: https://rg.ru/2020/03/13/spb-post121-reg-dok.html Ryhmän perustaminen: https://ria.ru/20200204/1564253068.html Liikkuvuuden rajoittaminen: https://tass.ru/obschestvo/8118293

Karjalan tasavalta (Республика Карелия)	12.3.2020 Alueen johtajan määräys (распоряжение)	12.3.2020 Operatiivinen esikunta	1.4.2020 Määräys kotona pysymisestä (режим самоизоляции)	Valmiustilan kohottaminen: https://gov.karelia.ru/news/12-03-2020-v-respublike-kareliya-vveden-rezhim-povyshennoy-gotovnosti-v-svyazi-s-ugrozoy-rasprostraneniya-koron/ https://ria.ru/20200313/1568521434.html Ryhmän perustaminen: https://gov.karelia.ru/news/12-03-2020-v-respublike-kareliya-vveden-rezhim-povyshennoy-gotovnosti-v-svyazi-s-ugrozoy-rasprostraneniya-koron/ Liikkuvuuden rajoittaminen: https://gov.karelia.ru/news/31-03-2020-v-karelii-vvoditsya-rezhim-samoizolyatsii/
Komin tasavalta (Республика Коми)	16.3.2020 Alueen johtajan ukaasilla	16.3.2020 Operatiivinen esikunta	31.3.2020 Määräys kotona pysymisestä (режим полной самоизоляции)	Valmiustilan kohottaminen: http://rkomi.ru/news/82513/ Ryhmän perustaminen: http://rkomi.ru/news/82595/ Liikkuvuuden rajoittaminen: https://tass.ru/obschestvo/8119725
Sverdlovskin alue (Свердловская область)	18.3.2020 Kuvernöörin ukaasilla	18.3.2020 Operatiivinen esikunta	30.3.2020 Määräys kotona pysymisestä (режим полной самоизоляции)	Valmiustilan kohottaminen: http://midural.ru/news/list/document163678/ Ryhmän perustaminen: http://midural.ru/news/list/document163686/ Liikkuvuuden rajoittaminen: https://ekb.rbc.ru/ekb/freenews/5e81fc6b9a7947c7983327d0
Taka-Baikalin aluepiiri (Забайкальский край)	27.1.2020 Kuvernöörin määräyksellä (распоряжение) 18.3.2020 Kuvernöörin säädöksellä (постановление)	30.1.2020 Tilannekeskus 20.3.2020 Tilannekeskus lakautetaan. Koronatilanteen hoito siirtyy hätätilakomissiolle	31.3.2020 Määräys kotona pysymisestä (режим полной самоизоляции)	Valmiustilan kohottaminen: https://75.ru/news/140410 https://75.ru/news/143587 Ryhmän perustaminen: https://75.ru/news/140813 https://tass.ru/obschestvo/7640977 https://75.ru/news/143778 https://75.ru/news/143777 Liikkuvuuden rajoittaminen: https://75.ru/news/144369 https://ria.ru/20200331/1569380432.html

Liite 3. Koronapandemia ja Venäjän asevoimat¹⁶⁴

Everstiluutnantti Vladimir Panschin, erikoistutkija, ST, Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Venäjä-ryhmä

Keväällä 2020 pandemiaksi yltynyt COVID-19 tartuntatauti on pakottanut päättäjät useissa maissa muun muassa rajoittamaan kansalaisten liikkumisoi-keuksia suojellakseen ihmisiä kyseiseltä taudilta sekä turvatakseen yhteiskun-
nan toimivuuden. Myös asevoimat osana yhteiskuntaa ovat joutuneet ottamaan huo-
mioon korona-viruksen aseelliselle maanpuolustusvalmiudelle ja sotilaalliselle valmiu-
delle aiheuttamat uhat.

Venäjällä huhtikuun alussa alkaneet asevelvollisten kutsunnat, jotka tätä kirjoitettaessa ovat yhä käynnissä, on pystytty toteuttamaan likimain normaalissa järjestyksessä. Kaksi poikkeusta normaaliajan kutsuntajärjestelyihin on kuitenkin havaittavissa. En-
sinnä tänä keväänä koulunsa päättäneet kutsuntavelvolliset eivät osallistu kevätkut-
suntoihin, vaan heidän kutsuntansa pidetään näillä näkymin tulevana syksynä. Toiseksi
kevätkutsunnoissa varusmiespalvelukseen jo määrättyjen asevelvollisten palveluksen
aloittamista lykättiin usealla viikolla toukokuun loppupuolelle.

Palvelukseen astumisessa koronavirustilanne näkyy varotoimenpiteinä. Normaaliajan
kutsunnoista poiketen Venäjän asevoimien vuoden 2020 kevätkutsunnoissa palveluk-
seen astuvat testataan koronaviruksen varalta ja asetetaan karanteeniin erilliseen ka-
sarmiin kahden viikon ajaksi. Lisäksi jokaiselle palvelukseen astuvalle jaetaan henkilö-
kohtainen kasvomaski. Näillä toimenpiteillä pyritään varmistamaan se, ettei korona-
virus leviä varuskunnissa ja, että kevään saapumiserän sotilaskoulutus voidaan toteut-
taa korona-viruksen osalta niin turvallisesti kuin mahdollista.

Venäjän asevoimissa koronaviruksen aiheuttama uhka näkyy eri tavoin. Normaaliai-
kanakin pienissä yksiköissä toimivien meri- ja ilmavoimien purjehtivan sekä lentävän
henkilöstön koulutuksessa koronaviruksen uhka ei juuri näy. Sen sijaan henkilömää-
rällä mitattuna suurimman puolustushaaran, maavoimien ja Venäjän asevoimien iske-
vän osan keihäänkärjen, maahanlaskujoukkojen koulutustoimintaan pandemia on vai-
kuttanut tuntuvasti. Leviämisriskin minimoimiseksi suuret yhtymätason harjoitukset
loistavat poissaolollaan ja niiden tilalla on runsain mitoin pieniä taktisia, taistelutekni-
siä tai peräti pelkästään tehtäväkohtaisia harjoituksia.

Venäjän maavoimien suorituskyvyn näkökulmasta edellä kuvatussa poikkeuksellisessa
koulutusasetelmassa on nähtävissä sekä hyviä että huonoja puolia. Hyvänä puolena
voidaan nähdä se, että vallitsevassa tilanteessa pienien koulutusryhmien ansiosta maa-
voimissa annettava koulutus on todennäköisesti yksittäisen sotilaan kannalta tehok-
kaampaa, joka saattaa nostaa joukon suorituskykyä joukkue- ja komppaniatasolla ai-

¹⁶⁴ Katsauksen lähteinä ovat pääasiassa olleet Venäjän puolustusministeriön (www.mil.ru) julkaisemat uutiset
maalis–kesäkuulta 2020.

kaisempaan verrattuna. Sen sijaan maavoimien suorituskyvyn kannalta merkittävä negatiivinen asia on se, että joukot eivät vallitsevissa oloissa näytä harjoittelevan yhteistoimintaa esimerkiksi pataljoonan taisteluosaston tai yhtymän puitteissa. Tästä luonnollisena seurauksena on se, etteivät komentajat harjaannu tärkeimmässä tehtävässään, sodanajan johtotehtävässä. Lyhyellä aikavälillä vallitsevalla tilanteella ei ole ratkaisevaa merkitystä Venäjän maavoimien suorituskyvylle. Mikäli tilanne jatkuu pitkään poikkeuksellisenä, esimerkiksi ensi vuoteen, tilanne on maavoimien suorituskyvyn näkökulmasta jo aivan toinen.

Yhtenä väliarviointitietappina pandemian vaikutuksesta Venäjän asevoimien toiminnalle voidaan pitää kuluvan vuoden alkusyksyä, jolloin Eteläisen sotilaspiirin on määrä johtaa asevoimien vuotuinen strateginen esikunta- ja johtamisharjoitus. Tämän hetkisten tietojen mukaan kyseinen harjoitus pidetään.

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos
PL 7, 00861 HELSINKI

Puh. +358 299 800

www.mpkk.fi

ISBN 978-951-25-3141-7 (pdf)
ISSN 2343-0753 (verkkojulkaisu)

Puolustusvoimat
The Finnish Defence Forces